

Volume 43/2020

Comparative Legilinguistics

International Journal
for Legal Communication

Faculty of Modern Languages and Literature
Adam Mickiewicz University
Poznań, Poland

FACULTY OF MODERN LANGUAGES AND LITERATURE

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief: Aleksandra Matulewska

Co-editor: Paula Trzaskawka

Editorial Secretaries and Assistants: Joanna Nowak-Michalska, Paula Trzaskawka,
Emilia Wojtasik-Dziekan

Editorial Board and Advisory Board available at:

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/cl/about/editorialTeam>

Section and technical editors: Ksenia Gałuskina, Joanna Nowak-Michalska, Paula
Trzaskawka, Emilia Wojtasik-Dziekan

Technical editors: Paula Trzaskawka, Emilia Wojtasik-Dziekan

Editorial Office

Faculty of Modern Languages and Literature
al. Niepodległości 4, pok. 107A
61-874 Poznań, Poland
lingua.legis@gmail.com

The journal has been indexed on ERIH PLUS since 2018

The electronic version serves referential purposes. Wersja elektroniczna jest wersją
referencyjną czasopisma

Copyright by Faculty of Modern Languages and Literature
Printed in Poland

ISSN 2080-5926

e-ISSN 2391-4491 (<http://pressto.amu.edu.pl/index.php/cl/issue/archive>)

Copies 60

Adam Mickiewicz University

Table of Contents

Preface	5
ARTICLES	
Nicholas LÉGER-RIOPEL (CANADA) Therapeutic Jurisprudence and Linguistic Rights: Beyond Access to Care	7
Gianluca PONTRANDOLFO (ITALY) Testing Out Translation Universals in Legal Translation: Quantitative Insights From a Parallel Corpus of Spanish Constitutional Court's Judgments Translated into English	17
Marcus GALDIA (MONACO) The Comparative Element in Comparative Legal Linguistics	57
Łukasz ILUK (POLAND) Legal and Illegal Approach in Determining Terminological Equivalents in the Process of Translation on the Example of Selected Law Acts	77

Spis treści

Wstęp	5
-------	----------

ARTYKUŁY

Nicholas LÉGER-RIOPEL (KANADA) Orzecznictwo Terapeutyczne i Prawa Językowe: Poza Dostępem do Opieki	7
Gianluca PONTRANDOLFO (WŁOCHY) Testowanie Uniwersaliów Przekładowych w Tłumaczeniu Prawniczym: Badania Ilościowe Paralelnego Korpusu Hiszpańskich Wyroków Konstytucyjnych w Przekładzie na Język Angielski	17
Marcus GALDIA (MONAKO) Element Komparatystyczny w Legilingwistyce Porównawczej	57
Łukasz ILUK (POLSKA) Prawnicze i Nieprawnicze Podejście w Ustalaniu Odpowiedników Terminologicznych w Procesie Translacji na Przykładzie Wybranych Aktów Normatywnych	77

Preface

This volume of *Comparative Legilinguistics* contains four articles.

The first article written by Nicholas LÉGER-RIOPEL (Canada) is devoted to the therapeutic jurisprudence and linguistic rights. Therapeutic jurisprudence is an interdisciplinary examination on the effect of the law on the mental and emotional health of those implicated in the judicial process. The author concentrates primarily on the psychological impact of legal rules and procedures, as well as on the behaviour of legal players.

Gianluca PONTRANDOLFO (Italy) focuses on translation universals in legal translation. The paper aims at contributing to the academic debate on translation universals applied to legal language; more specifically, it aims at testing the methodology adopted to study translation universals on a bilingual parallel corpus of judgments delivered by the Spanish Constitutional Court (Tribunal Constitucional, TC) translated for informative purposes into English.

Marcus GALDIA (Monaco) observes that epistemic value of comparative approaches is unclear in legal linguistics. The author describes different legal-linguistic comparative approaches. He claims that the traditional analysis of legal terminology gains momentum here in the context of discursive comparative approaches. The multilingual origins and the intertextual mode of existence and development of the legal language are identified as its characteristic features. They also shape processes in which the language of the global law emerges in the contemporary social reality.

In the last text in the volume, Łukasz ILUK (Poland) makes an interesting statement that the authors of translations of legal codes do not usually inform about their approach to solving translational problems. The author believes that one of the reasons is the firm belief in the need for a faithful and thus literal translation of the output text. This unlawful approach creates a field for unfounded creation of so-called Equivalent terminology. That is why in his analytical part of the article there is presented a methodology of the legal approach to solving translational problems and the method of its practical application.

The editors hope that this volume of our journal will be of interest to its readers.

THERAPEUTIC JURISPRUDENCE AND LINGUISTIC RIGHTS: BEYOND ACCESS TO CARE

NICHOLAS LÉGER-RIOPEL, associate professor

Law Faculty

Université de Moncton

18 Antonine-Maillet Ave, Moncton, NB, Canada, E1A 3E9

Nicholas.leger-riopel@umoncton.ca

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3121-539X>

Abstract: Therapeutic jurisprudence is an interdisciplinary examination on the effect of the law on the mental and emotional health of those implicated in the judicial process. It concentrates primarily on the psychological impact of legal rules and procedures, as well as on the behaviour of legal players. TJ is a tool not often used in the promotion of linguistic rights. Endowed with a double mission, both normative and descriptive, TJ makes it possible to measure the impact of health incidences. In providing legal reformers with more precise tools to assess the health impacts of new linguistic rights standards TJ offers such a path of implementation of linguistic rights – not only from the formal point of view, but by keeping in mind their actual effectiveness – integrating law and languages in a way to mitigate their consequences on a population’s health.

Keywords: Therapeutic Jurisprudence; linguistic rights; health care; accessibility; components of health.

ORZECZNICTWO TERAPEUTYCZNE I PRAWA JĘZYKOWE: POZA DOSTĘPEM DO OPIEKI

Abstrakt: Jurysprudencja terapeutyczna zajmuje się badaniami interdyscyplinarnymi wpływu prawa na zdrowie psychiczne i emocjonalne osób zaangażowanych w proces sądowy. Koncentruje się przede wszystkim na psychologicznym wpływie przepisów i procedur prawnych, a także na zachowaniu osób biorących udział w procedurze. Jest ono narzędziem rzadko używanym w propagowaniu praw językowych. Wyposażona w podwójną misję, zarówno normatywną, jak i opisową, jurysprudencja terapeutyczna umożliwia pomiar wpływu badanych zachorowań na zdrowie. Zapewniając twórcom prawa bardziej precyzyjne narzędzia do oceny wpływu nowych standardów praw językowych na zdrowie, propaguje ścieżkę wdrażania praw językowych – nie tylko z formalnego punktu widzenia, ale uwzględniając ich faktyczną skuteczność – integrując prawo i języki w celu łagodzenia ich wpływu na zdrowia populacji.

Słowa kluczowe: Jurysprudencja Terapeutyczna; prawa językowe; opieka zdrowotna; dostępność; składniki zdrowia

1. Introduction: Therapeutic Jurisprudence and the Medico-Legal Alliance

There is a long-standing body of literature in science and the social sciences affirming what has been stated as “rights are not enough”. On a sliding scale towards bearing a greater effectiveness, linguistic rights ought to be understood not in terms of their validity, but of actual observance and internalization by the various actors involved in their promotion. As was aptly said “I will argue that the role of law reformers is not to ignore the impact of “rights”, but to move beyond this response, to look more broadly to how “rights” are lived, exercised and used by real people.” (Des Rosiers, 2015: 444). Hence enters the notion of Therapeutic Jurisprudence, or TJ:

Therapeutic jurisprudence is an interdisciplinary method of legal scholarship that aims to reform the law in order to positively impact the psychological well-being of the accused person. In 1990, law professors

David Wexler and Bruce Winick coined the term “therapeutic jurisprudence” to acknowledge the socio-psychological consequences of any legal action and that these consequences can be impacted by the interpretation of substantive legal rules and procedures. *Therapeutic Jurisprudence: The Law as a Therapeutic Agent* by David Wexler (Wexler 1990, cited under General Overviews) asserted that the law was capable of operating as a therapeutic agent. (Chesser. 2020)

Therapeutic jurisprudence is an interdisciplinary examination on the effect of the law on the mental and emotional health of those implicated in the judicial process. It concentrates primarily on the psychological impact of legal rules and procedures, as well as on the behaviour of legal players. (Babb and Wexler 2014.)

From the standpoint of TJ, the law is a social force that produces therapeutic and anti-therapeutic consequences. Professor David B. Wexler initially coined the term in 1987 and further developed the concept in 1992 with Professor Bruce Winick in their book *Essays in Therapeutic Jurisprudence* (Wexler and Winnick 1992).

Law and medicine, both in profession and disciplinary knowledge, share a variety of traits too often obscured by the schism between “science” and “law” and seem often considered as an obstacle to any type of comparison. However, there are many relationships between medicine and law that take place in a variety of contexts. Certain key elements and interdisciplinary meetings bear noting of and in particular historical contexts, required the collaboration of law and medicine. Among many examples, the *Nuremberg Code* is one that, in recent history, demonstrates a combined reaction of law and medicine in light of fundamental rights violations (Roy et al. 1995), which resulted in the expression of a standard based on ethics, medicine and law. Certain authors also hold that the bioethical field, then emerging, followed and continues to follow a trajectory that is sensitive to the variations, fluctuations, progresses and setbacks of legal knowledge (Wolf, 1994; William, 1994: 1021) some going as far as qualifying the relationship between law and medicine as symbiotic (Owusu-Dappa, 2014; Tupanceski et al., 2014).

The TJ movement, as an approach aiming to assess the *health* impacts of legal activity, is another example of medical methodology, or epidemiology (Makela 2010), applied to law. What impacts do rules of law have on the health of populations? TJ asks questions such as, “What impact will it have on patients’ health if one surgical procedure, rather than another, is reimbursed by a hospital’s public or private

insurance?”, “What impact will the change in language on a hospital display have on the health of patients, is that impact measurable and if so, how to measure it?” In so doing, the impact of judicial activity and legislative output on the health of populations become the object of study. In addition to identifying potential “perverse effects”¹ of certain standards, TJ is at the heart of a reform movement in law *targeting the growth of awareness of biomedical sciences within the framework of the legal reason*. To give but one example, TJ is one of the main promoters of implementation of a variety of specialized tribunals to take into account the particular mental health conditions of citizens (Jaimes, 2009: 171; Léger-Riopel, 2016).

2. Linguistic Rights as a Key Determinant of Health

TJ is a tool not often used in the promotion of linguistic rights. Endowed with a double mission, both normative and descriptive, TJ makes it possible to measure the impact of health incidences. In providing legal reformers with more precise tools to assess the health impacts of new linguistic rights standards, TJ also breeds reflection beyond standards established by positive state law. As president of the Law Commission of Canada, Natalie Des Rosiers reminded:

One of the first lessons of TJ was to look at the impact of the law on people. It challenged some of the traditional assumptions that jurists hold without much question, i.e., that freedom is always better than constraints, that winning one’s case is preferable to losing it, that more money is always better than less. TJ did not deny the validity of these assumptions, but sought to put them in context.¹ It asked the question whether these assumptions held true for everyone; in particular, it asked whether they held true in the mental health field. ¹² The point was to ask about the effect of the law and legal processes on the lives of the people affected by them. (Des Rosiers, 2015: 445)

TJ is therefore a useful tool to evaluate certain health consequences arising from breaches to linguistic rights. The analytical framework that concentrates solely on standards and their intended

¹ This term having being coined by one of the founder of the sociology of sciences, Pr. Robert K. Merton.

consequences will often miss the consequences of linguistic rights breaches, when in fact, they can substantiate the analysis based on conclusive data. From that perspective, the following section aims to identify certain paths of reflection allowing to better assess the consequences that linguistic rights breaches have on health.

The *International Covenant on Economic Social and Cultural Rights* provides the following in respect to health law:

Article 12

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health.
2. The steps to be taken by the States Parties to the present Covenant to achieve the full realization of this right shall include those necessary for:
 - (a) The provision for the reduction of the stillbirth-rate and of infant mortality and for the healthy development of the child;
 - (b) The improvement of all aspects of environmental and industrial hygiene;
 - (c) The prevention, treatment and control of epidemic, endemic, occupational and other diseases;
 - (d) The creation of conditions which would assure to all medical service and medical attention in the event of sickness.**

There are various sources clarifying that the respect of linguistic rights has impacts on health, particularly on availability and accessibility of health care. For instance, the *General Comment 14 on the International Covenant on Economic Social and Cultural Rights* clearly indicates that the *availability* of health care will vary according to the level of development of a signatory state but must nonetheless respect the « **underlying components of health** ». Various studies have clearly established that language can be an important barrier in fulfilling the **components of health** (Schelmmmer et al., 2006: 1084; Steinberg et al. 1998: 982).

Respect of linguistic rights will also affect accessibility to health care. The *General Comment 14* states that access to health care is expressed by various facets, such as physical access (i.e. distance), non-discriminatory access, and economic (“affordability”) access. Informational access is “Information accessibility: accessibility includes the right to seek, receive and impart information and ideas concerning health issues. However, accessibility of information should

not impair the right to have personal health data treated with confidentiality”.

According to Haricharan et al., it is not possible to practically discuss access to health care without addressing the question of language:

While General Comment 14 appropriately foregrounds the notion of informational accessibility, we argue that it is insufficient to speak of informational access without addressing language as a prerequisite for informational access. General Comment 14, an important guide for implementing the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, includes informational accessibility as a criterion for meeting the right to health, but is silent on language. General Comment 14 should therefore explicitly address language because without professional interpreter services, there is no informational access. (Haricharan, 2012: 7)

A study has shown that language barriers have varying degrees of consequences in providing health care services:

insufficient English skills may lead to:

- an inability to benefit from prevention information,
- low use of primary health services,
- unreliable and invalid data in research, lack of trust in health professionals,
- and communication misunderstandings with the therapist resulting in misdiagnosis and inadequate treatment / offer specific innovative recommendations and techniques to help close the linguistic gap in written and oral communications (Preciado et al. 1997)

In addition to national and international norms emphasizing the promotion and protection of linguistic rights, respect of linguistic rights also has measurable impacts on health care accessibility and availability, mainly in terms of primary care. Furthermore, respect of linguistic rights overlaps with ethical and legal obligations of health care professionals, notably in quality of care and the obligation of health care professionals to provide information (which must be communicated according to the needs of the patient), in order to obtain informed consent regarding their care. Sufficient knowledge of, and compliance to, linguistic rights of patients is integral to the responsibility of health care professionals. Language related errors are a primary cause of otherwise preventable iatrogenic events in clinical

settings (diagnosis errors, inadequate treatment, lack of compliance/understanding of the proposed treatment) (Moissac et al. 2018). It is worth noting that, aside from clinical contexts, violations of linguistic rights have profound impacts on development of health care policies and quality of research in health care matters. Low compliance with linguistic rights affects a wide spectrum of health services, from bedside to research bench.

3. Concluding Remarks

The literature regarding public health policy reveals that awareness of linguistic rights, as important as it is, is insufficient to provide services that are appropriate to the language of the patient: “Awareness of language law is not sufficient to resolve language barriers for LEP individuals. Provider and organization level barriers to language access must be addressed.” (Grubbs et al. 2006: 683) The problem seems to be particularly acute when it comes to native populations². This is to say that in addition to the solemnity of linguistic rights as stated (or alternatively, denied) in national or international legal frameworks, the health of populations is affected. TJ offers a greater path to strengthen linguistic rights and their effective implementation relative to health care. In doing so, TJ allows for the inclusion of analysis on issues that would have otherwise evaded a classic positivist analysis. For example, the loss of a language and its gradual disuse equally signifies the disappearance of traditional health care knowledge, notably regarding the use of certain flora and fauna, traditional practices, and the use of plants that have often unknown medical value (Turin 2009: 4). Protection of linguistic rights is a crucial factor for access to health care, but is also a condition of successful health policies and effective

² « [T]here is a vigorous indigenous linguistic rights movement relevant from a global health perspective. At the international level, a trend exists towards greater support of indigenous rights as evident in the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples adopted in 2007. At the country level, the degree of state protection and promotion of indigenous languages varies substantially in the approximately 90 countries where indigenous people reside, and legal status can differ from de facto policy. In Guatemala, for example, the 2003 Language Law codified the right to access government health services in indigenous languages, although this right is not protected in practice.” (Flood et al. 2018)

prevention and management of health crisis. TJ offers such a path of implementation of linguistic rights – not only from the formal point of view, but by keeping in mind their actual effectiveness – integrating law and languages in a way to mitigate their consequences on a population’s health, often in an urgent and critical context that affects vulnerable minority populations.

Bibliography

- Bruinsma, Gerben, and David Weisburd, eds. 2014. *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. New York: Springer.
- Chesser, Brianna. 2020. Therapeutic Jurisprudence. *Oxford Bibliographies*.
<https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195396607/obo-9780195396607-0203.xml> (accessed April 2, 2020).
- De Moissac, D., S. Bowen. 2018. Impact of language barriers on quality of care and patient safety for official language minority Francophones in Canada. In *Journal of Patient Experience*. 4 :1–9.
- Des Rosiers, Nathalie. 2015. Rights are Not Enough: Therapeutic Jurisprudence Lessons for Law Reformers. In *Touro Law Review* 18: 443–58.
- Flood, David, Peter Rohloff. 2018. Indigenous languages and global health. In *The Lancet Global Health*, February 1rst.
- Grubbs, V, Chen AH, Bindman AB, Vittinghoff E, Fernandez A. 2006. Effect of awareness of language law on language access in the health care setting. In *Journal of General Internal Medicine*. 21:7 683–688.
- Haricharan, Jensen, Hanne & Heap, Marion & Coomans, Fons & London, Leslie. 2012. Can we talk about the right to healthcare without language? A critique of key international human rights law, drawing on the experiences of a Deaf woman in Cape Town. In *South Africa. Disability & Society* 28. 1–13.
- Jaimes, Annie, Dragana Kiprikanovska. 2009. Les Tribunaux de santé mentale : déjudiciarisation et jurisprudence thérapeutique. In *Santé mentale au Québec* 31: 2–171.

- Léger-Riopel, Nicholas. 2016. Le critère de la dangerosité et l'admission involontaire du patient mineur en matière de santé mentale : une impasse pour la pédopsychiatrie?. In *Droits et santé mentale des enfants et des jeunes*, eds. Nicholas Léger-Riopel, Malaika Bacon-Dussault and Christian Whalen, 243. Moncton: Revue de l'Université de Moncton.
- Makela, F. 2010. *Explaining legal norm transmission using an epidemiological model : the case of employment drug testing* . PhD dissertation, Université de Montréal.
- Owusu-Dappa, Ernest. 2014. The Historical Development of Health Care Law and Biotethics in England and in Wales: as symbiotic Relationship?. In *Medecine and Law* 33: 22.
- Preciado, J., M. Henry. 1997. Linguistic barriers in health education and services. In *Psychological interventions and research with Latino populations*, eds. J. G. García & M. C. Zea, 232–254. Needham Heights: Allyn & Bacon.
- Roy, David, Jean-Louis Baudouin, Bernard M. Dickens, and John R. Williams. 1995. *La bioéthique : ses fondements et ses controverses*. Quebec: Éditions du Renouveau Pédagogique.
- Schlemmer, A., and B. Mash. 2006. The effects of a language barrier in a South African district hospital. In *South African Medical Journal* 96, no. 10: 1084–7.
- Steinberg A.G., V.J. Sullivan, R.C. Loew. 1998. Cultural and linguistic barriers to mental health service access: The Deaf consumer's perspective. In *American Journal of Psychiatry* 155: 982–4.
- Tupanceski, Nikola, Dragana Kiprikanovska. 2014. Medicine, Law and Human Rights: A Symbiotic Relationship. In *Medecine and Law* 33: 40.
- Turin, Mark. 2009. Language Endangerment and Linguistic Rights in the Himalayas: A Case Study from Nepal. *Mountain. In Research and Development* 25: 4–9.
- Wexler, David B., and Bruce J. Winick. 1992. *Essays in Therapeutic Jurisprudence*. North Carolina: Carolina Academic Press.
- Williams, Susan H. 1994. Bioethics and Epistemology: A Response to Professor Arras. In *Indiana Law Journal* 69: 4–1021.
- Wolf, Susan M. 1994. Shifting Paradigms in Bioethics and Health Law: The Rise of a New Pragmatism. In *Am JL & Med* 20: 395.

**TESTING OUT TRANSLATION
UNIVERSALS IN LEGAL TRANSLATION:
QUANTITATIVE INSIGHTS FROM
A PARALLEL CORPUS OF SPANISH
CONSTITUTIONAL COURT'S JUDGMENTS
TRANSLATED INTO ENGLISH**

GIANLUCA PONTRANDOLFO, Dr.

Department of Legal, Language, Interpreting and Translation
Studies (IUSLIT)

University of Trieste

Via Fabio Filzi, 14 - 34132 Trieste (Italy)

gpontrandolfo@units.it

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9128-0321>

Abstract: Research into ‘translation universals’ in legal translation is a relatively new field, which still needs to be expanded with further empirical studies. The few studies conducted so far fall into two main categories: a) analyses that explore the typical features of European legalese as translated language against national legal language; b) studies based on corpora of national legal language translated into other national languages.

The present paper is framed within the second category and aims at contributing to the academic debate on translation universals applied to legal language; more specifically, it aims at testing the methodology adopted to study translation universals on a bilingual parallel corpus of judgments delivered by the Spanish Constitutional Court (Tribunal Constitucional, TC) translated for informative purposes into English.

The corpus-based analysis, carried out mainly quantitatively, includes the comparison with a larger corpus of original judgments delivered by the UK Supreme Court (UKSC) with the final objective of testing some indicators of simplification, explicitation, normalisation, levelling out, interference, untypical collocation.

Preliminary results are promising, even though it is not possible to identify robust and homogeneous trends.

Keywords: translation universals; legal translation; parallel Spanish-English corpus; judgments; *Tribunal Constitucional*

TESTOWANIE UNIWERSALIÓW PRZEKŁADOWYCH W TŁUMACZENIU PRAWNICZYM: BADANIA ILOŚCIOWE PARALELNEGO KORPUSU HISZPAŃSKICH WYROKÓW KONSTYTUCYJNYCH W PRZEKŁADZIE NA JĘZYK ANGIELSKI

Abstrakt: Badania nad „uniwersalnymi tłumaczeniami” prawniczymi to stosunkowo nowa dziedzina, którą należy jeszcze rozszerzyć o dalsze badania empiryczne. Nieliczne przeprowadzone dotychczas badania dzielą się na dwie główne kategorie: a) analizy, które eksplorują typowe cechy europejskiego języka prawa jako języka tłumaczonego na krajowe języki prawa; b) badania oparte na korpusach krajowego języka prawa tłumaczonego na inne języki narodowe.

Niniejszy artykuł dotyczy drugiej kategorii i ma na celu przyczynienie się do debaty akademickiej na temat uniwersaliów przekładowych stosowanych w języku prawa; dokładniej, ma na celu przetestowanie metodologii przyjętej do badania uniwersów tłumaczeniowych na dwujęzycznym paralelnym korpusie orzeczeń wydanych przez hiszpański Trybunał Konstytucyjny (Tribunal Constitucional, TC) przetłumaczony w celach informacyjnych na język angielski.

Analiza oparta na korpusie, przeprowadzona głównie ilościowo, obejmuje porównanie z większym zbiorem oryginalnych wyroków wydanych przez Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa (UKSC), którego celem było przetestowania niektórych wskaźników upraszczania, wyjaśniania, normalizacji, równoważenia znaczeń, interfeencji, nietypowych kolokacji.

Wstępne wyniki są obiecujące, chociaż nie jest możliwe określenie wyraźnych i dominujących trendów.

Słowa klucze: tłumaczenia uniwersalne; tłumaczenie prawnicze; paralelny korpus hiszpańsko-angielski; wyroki; *Tribunal Constitucional*

UNIVERSALES DE TRADUCCIÓN Y TRADUCCIÓN JURÍDICA: UN ANÁLISIS EXPLORATORIO CUANTITATIVO BASADO EN UN CORPUS PARALELO DE SENTENCIAS DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL TRADUCIDAS AL INGLÉS

Resumen: Las investigaciones sobre los denominados ‘universales de traducción’ en traducción jurídica representan un campo de estudio relativamente nuevo. Los pocos trabajos disponibles a día de hoy se pueden agrupar en dos categorías: a) las investigaciones sobre los rasgos típicos que diferencian la lengua traducida europea de la lengua jurídica nacional; b) los estudios basados en corpus de textos jurídicos nacionales traducidos a otros idiomas.

El presente trabajo se enmarca en la segunda categoría de estudios y pretende contribuir en el debate científico sobre los universales de traducción aplicado al lenguaje jurídico; más específicamente, intenta testar la metodología adoptada en los estudios sobre universales de traducción en un corpus paralelo de sentencias del Tribunal Constitucional de España (TC) traducidas al inglés.

A partir de un análisis sustancialmente cuantitativo y del cotejo con un corpus de sentencias originales dictadas por el Tribunal Supremo del Reino Unido (UKSC), el análisis pretende explorar algunos indicadores de los universales de la simplificación, explicitación, normalización, convergencia (*levelling out*), interferencia, así como de la hipótesis de las colocaciones atípicas.

Los resultados preliminares del estudio apuntan a fenómenos interesantes, aunque no permiten identificar tendencias sólidas y homogéneas.

Palabras clave: universales de traducción, traducción jurídica, corpus paralelo español-inglés, sentencias, Tribunal Constitucional

1. Introduction

The present paper¹ is part of an ongoing research project which is being carried out by the author at the University of Trieste, aimed at applying the methods usually used to test translation universals (see Zanettin 2012: 12-13) to the field of legal translation (Pontrandolfo 2019b, 2020). It presents the preliminary results of a small pilot study conducted in the Spanish-English combination (see Franceschini 2020). More specifically, it follows the suggestion made in Pontrandolfo (2019a: 22):

Empirical research on [legal translation universals] is extremely needed both in training and professional settings. The use of legal corpora effectively helps scholars to isolate descriptive features of translations that actually give insights into the complex dynamics of legal translation.

Also referred to as ‘regularities of translations’ (Zanettin 2012: 12), translation universals² are patterns of behaviour which supposedly characterise the language of translated texts (see, among others, Baker 1996, Olohan 2002, Toury 2004, Mauranen Kujamäki 2004, Chesterman 2010, Zanettin 2012, Mauranen 2008). Research into these regularities has been conducted through the prism of corpus linguistics, an effective methodology able to uncover the features of the language of translated texts, defined by some scholars as ‘third code’ (Frawley 1984) or ‘hybrid language’ (Schäffner & Adab 2001; Trosborg 1997).

One of the major advantages of adopting a corpus linguistics perspective is that, prior to corpus studies, many of the suggestions regarding translation universals were an often stated but unproved hypothesis (Zanettin 2012: 17). Corpora can effectively demonstrate trends based on empirical findings.

¹ This paper is partially based on the R&D Project within the framework of the Programa Operativo FEDER Andalucía 2014-2020, code B-HUM177-UGR18.

² “[...] universal features of translation, that is features which typically occur in translated texts rather than original utterances and which are not the result of interference from specific linguistic systems.” (Baker 1993: 243).

Table 1 lists and defines the universals identified in literature (see Zanettin 2012: 12-25) together with some indicators³ of how to test these regularities with corpora.

Table 1. Defining and testing translation universals (based on Zanettin 2012: 14-23)

Translation universal type	Definition	Indicators
<i>Simplification</i>	“the idea that translators subconsciously simplify the language or message or both” (Baker 1996: 176)	Type-Token Ratio (TTR), lexical density, high frequent vs. low frequent words, mean sentence length
<i>Explicitation</i>	“an overall tendency to spell things out rather than leave them implicit in translation” (Baker 1996: 180-181)	mean sentence length, discourse markers/linking adverbials, punctuation
<i>Normalisation</i>	“in translation, ST relations are often modified in favour of habitual options offered by a target repertoire” (Toury 1995: 268); “the language of translation tends to conform to typical patterns of the TL and translators tend to adhere to conventional expressions at the expense of more creative ones” (Zanettin 2012: 19)	Conservatism/standardisation in the choice of language patterns (e.g. grammar, punctuation, collocations, etc.) (Baker 1996: 183).
<i>Levelling out</i>	“the tendency of TT to gravitate around the centre of any continuum rather than move towards the fringes” (Baker 1996:177); there is some evidence that the individual texts in [a] translation corpus are more like each other in terms of features such as [...] type-token-ratio [...] than the individual texts in	distribution of high frequent words, TTR, lexical density and variety, mean sentence length

³ Obviously, these indicators are not exhaustive but have been selected on the basis of the studies available in the literature.

	a comparable corpus of original [texts] (Baker 1996: 184)	
<i>Translation of unique items</i>	“TL specific lexical items, i.e. elements which tend to be ‘untranslatable’ because they lack a straightforward lexicalised equivalent in other languages, are proportionally under-represented in translation” (Tirkkonen-Condit 2004, Zanettin 2012: 20)	specific, language-bound elements (such as clitics, see Tirkkonen-Condit (2004)
<i>Untypical collocations</i>	“translations tend to favour word combinations that ‘although possible in the TL system, are rare or absent from actual TL texts” (Mauranen 2008: 44).	phraseology (especially collocations)
<i>Interference</i>	“features of the SL are transferred to the TT in the process of translation” (Toury 1995).	negative interference (deviation from the typical features of the target language: such as syntactic calques); positive interference (overrepresentation of linguistic features which already exist and are acceptable in the TL) Toury (1995: 275)

Following Chesterman (2004: 39), a distinction could be made between S-Universal (where S is for Source) and T-Universal (T for Target): the former are “characteristics of the way in which translators process the source text” whereas the latter are “characteristics of the way translators use the target language”. The former generally require bilingual parallel corpora whereas the latter are usually tested with monolingual comparable corpora (e.g. translated English vs. original English).

It is difficult to operate a clear-cut distinction among these universals due to an inevitable overlapping, as in the case of simplification and explicitation (simplifying a text means explicitating it on certain levels) or simplification and normalisation (where dividing

a long sentence, for example, can be either the result of a simplification process or a normalisation one). This is the reason why they are generally considered together and, for the purposes of this study, they have been used exclusively as an effective method to isolate trends/regular patterns in the corpus under investigation.

As far as legal translation studies (see Prieto Ramos 2014) are concerned, translation universals have not been tested extensively, possibly due to the absence of large legal corpora that could be used as testbeds to confirm or disconfirm such patterns (see Biel 2014: 96-110). A recent overview of the main studies conducted in this area is provided in Pontrandolfo (2019a: 20-22).

The aim of the present study is to contribute to filling this gap by presenting a case study on the application of the methods used to test some translation universals to a parallel corpus of judgments delivered by the Spanish Constitutional Court (*Tribunal Constitucional*, TC) and translated for informative purposes into English.

Indicators of six translation universals have been applied to the TC corpus, mainly from a quantitative perspective: 1) *simplification*, tested by analysing quantitative elements pertaining to textual complexity (lexical variety, medium number and length of period, lexical density); 2) *explicitation*, tested by analysing the frequency and types of discourse markers that clarify the message in the corpus; 3) *normalisation*, tested by using complex prepositions, which are typical features of legal texts (Pontrandolfo 2020) as a testbed, thus establishing whether translated texts adhere to textual conventions and expectancy norms; 4) *levelling out*, tested against the background of lexical variation and medium number and length of period; 5) *untypical collocation hypothesis*, empirically tested by looking at one of the most frequent collocation patterns in the corpus, i.e. Verb + Noun of the ten most common nouns in the corpus; 6) *interference*, tested by replicating a study on antinormative gerunds (Pontrandolfo 2019b) as a source of potential negative interference.

As far as the expected results and the hypotheses guiding the study are concerned, translated texts would display a lower lexical variety, a higher number of (shorter) sentences and a lower lexical density (*simplification*); a higher frequency of explicative discourse markers in translated texts (*explicitation*); similar complex prepositions in the translated corpus (*normalisation*); a higher consistency and uniformity in translated texts (*levelling out*); rare or infrequent collocation patterns (*untypical collocation hypothesis*); negative

interference and therefore instances of anti-normative gerunds also in the target texts (*interference*).

2. The Spanish Constitutional Court

The *Tribunal Consitucional* (TC) (see art. 1, Ley Orgánica 2/1979) is the supreme interpreter of the Spanish Constitution; as such, it is an independent body, which does not pertain to the other judicial courts of the country. It is the authority guaranteeing the respect and application of fundamental rights, public freedoms and supremacy of the Constitution.

The TC's case-law affects the whole national territory. The decisions of the TC are not appealable because they are considered as final judgments. Its powers comprise action or question of unconstitutionality, preliminary appeals of unconstitutionality, complains regarding tax issues, *recursos de amparo* for violation of public rights and freedoms, conflicts between constitutional bodies, conflicts in defence of local or foral autonomies, declaration on the constitutionality of international treaties, etc.

Article 5 of LO 2/1979 establishes the composition of the TC: eleven members (called *Magistrados*) appointed by the King of Spain and by the Spanish Parliament, the Government and the General Council of the Judiciary.

The Court exercises its judicial functions through the bodies in which it is composed, that act in several constitutional processes: Plenary, Chambers and Sections (see arts. 6-10 of LO 2/1979).

As the website of the TC clearly states:

The Constitutional Court of Spain offers a selection — that will be progressively increased — of the grounds of its most relevant decisions translated into English. These are not official translations of the Judgments: the texts are provided to allow the consultation of legal grounds and the knowledge of the Court's case law.

It is thanks to these translations that the present pilot study has been carried out. Before delving into the composition of the corpus, some information on the legal translation activities at the TC is needed. These data have been gathered by means of a questionnaire directly

addressed to the body (more specifically to the General Secretary of the body, from which the Translation unit of the TC depends).

The TC established its own small translation unit in 2016. Before that, all the translations were outsourced. It is made of two translators working from Spanish into English and French respectively. Both of them have a double degree in law and translation and are native speakers of the two foreign languages. They have access to some training opportunities in the field of legal translation at the Constitutional Court. In their translation activities, the two translators have recently been trained to use CAT-Tools (Déjà Vu) and the texts they produce are always reviewed by a legal expert working in the TC. The TC library offers them many resources and tools (including databases such as Eur-Lex, Hudoc, etc.), as well as terminological records in the language combinations. They also refer to the TC Style manual, which contributes to guaranteeing internal consistency.

3. The TC corpus

The Tribunal Constitutional corpus (TC corpus) is a bilingual parallel corpus containing both judgments delivered by the Spanish TC (STC_ES) and their translations in English (STC_EN). The texts were extracted from the TC website⁴. Each subcorpus contains 31 judgments dealing with different topics such as right to strike, discrimination based on sex, education rights, rights related to religion, access to justice, rights of foreign citizens, freedom of information, same-sex marriage. As far as the textual composition of the judgments is concerned, only two sections of the judgment were included: *fundamentos de derecho* (egal reasoning) and *fallo* (final decision); this is because some of the texts in the TC website were incomplete and therefore, for consistency reasons, only the text parts that were available for the whole dataset were included in the TC corpus.

⁴ STC_ES:

<https://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/Sentencias.aspx> (last accessed March 15, 2020).

STC_EN:

<https://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/resoluciones-traducidas.aspx> (last accessed March 15, 2020).

A larger reference corpus has been built to test some of the translation universals: UKSC. Partially based on COSPenSup (see Pontrandolfo 2016: 84-85), it is a monolingual ad-hoc corpus containing 178 judgments delivered by the Supreme Court of the United Kingdom (2009-2019), whose original texts have been extracted from the British and Irish Legal Information Institute (BAILII) database⁵.

Even though the UK does not have a full-blown Constitutional Court, some of the powers of the Spanish TC are similar to the UK Supreme Court; hence the reference corpus was created based on the criterion of thematic similarity. It is worth stressing that the UKSC corpus was mainly used as a linguistic testbed (more than a content-related dataset) and this is the reason why the comparability of the two bodies has not represented a major methodological concern during the analysis.

Table 2 summaries the final composition of the TC corpus.

Table 2. Composition of the TC corpus and the reference corpus (UKSC)⁶

	STC_ES	STC_EN	UKSC
Texts	31	31	178
Tokens	268.193	257.657	2,710.291
Types	11,606	7,599	11,922
STTR⁷	36.50	34.34	34.31

The building of the corpus has relied on *LF Aligner v. 4.2* to automatically align source and target texts and therefore creating translation memories and on Sketch Engine (Kilgarriff et al. 2004) which has automatically recognised the languages, separated the subcorpora, aligned the TMX files and POS-tagged⁸ them. In order to

⁵ <https://www.bailii.org/databases.html#uk> (last accessed March 15, 2020).

⁶ Statistics automatically extracted from WordSmith Tools 5.0 (Scott 2008)

⁷ “The standardised type/token ratio (STTR) is computed every n words as Wordlist goes through each text file. By default, n = 1,000. In other words, the ratio is calculated for the first 1,000 running words, then calculated afresh for the next 1,000, and so on to the end of your text or corpus. A running average is computed, which means that you get an average type/token ratio based on consecutive 1,000-word chunks of text. (Texts with less than 1,000 words (or whatever n is set to) will get a standardised type/token ratio of 0.)”.

https://lexically.net/downloads/version5/HTML/index.html?type_token_ratio_proc.htm (last accessed March 15, 2020).

⁸ The tagset for English is *English 3.3* (TreeTagger) whereas the Spanish one is *Freeling tagset*.

extract the data for the quantitative analysis, the queries on Sketch Engine have been complemented by using WordSmith Tools v. 5.0 (Scott 2008).

The following analysis is therefore based on this bilingual parallel corpus and the reference corpus. The main focus is the translated language in the framework of translation universals, conceived, according to the specific cases, as both S-Universals and/or T-Universals.

4. Analysis

The following section summarises the results of the tests applied to six translation universals: simplification (4.1), explicitation (4.2), normalisation (4.3), levelling out (4.4), untypical collocation (4.5) and interference (4.6)⁹.

4.1 Simplification

Three elements related to textual complexity have been investigated to test the simplification universal, namely lexical variety, average sentence length and lexical density (see Zanettin 2012: 14-16).

As far as *lexical variety* is concerned, it indicates how rich the vocabulary of a text is and therefore it can be a measure of linguistic complexity. The STTR can therefore become an indicator of the complexity of a text: the higher the number of types (non-repeated words in a subcorpus), the more varied the language variety represented by it; therefore, a lower STTR in translated texts would point to a lower variety of language resulting from a process of simplification (see Zanettin 2012: 14-15).

The statistics obtained from WordSmith Tools are available in Table 2: the STTR of STC_ES (36.50) is higher than STC_EN (34.34), pointing to a higher lexical variety in original (ES) vs. translated (EN)

⁹ The ‘translation of unique items’ universal has not been tested in this study because it would have required a much more detailed analysis, which is something that will be carried out in the near future.

texts, which seems to confirm the simplification hypothesis. UKSC's SSTR is almost equivalent to that of STC_EN (34.31 vs. 34.34).

Another potential indicator of lexical simplification is the comparison of the *average sentence length*: according to the simplification universal, the lexicon of translated texts would be less dense compared to original/non-translations. Table 3 shows the number of sentences with their mean length in each subcorpus.

Table 3. Number of sentences and average sentence length (WST Tools)

	N. of sentences	Average sentence length
STC_ES	6,081	42.03
STC_EN	5,585	43.85
UKSC	85,739	30.35

STC_ES has a higher number of sentences but a lower average sentence length compared to STC_EN. This seems to go against the simplification hypothesis since a lower number of sentences could point to the condensation of two or more sentences in one. Such quantitative data are counterintuitive considering that English syntax is simpler than Spanish syntax where subordinated sentences, especially in legal discourse, are a common feature (see Hernando Cuadrado 2003: 32-33). This is possibly due to some negative interference with the complex, baroque legal Spanish.

As far as the average sentence length is concerned, the sentences of STC_EN contain 181 more words than STC_ES which goes, again, against the simplification hypothesis. Compared with the reference corpus (UKSC) the number is even more striking (43.85 vs. 30.35): original texts use shorter sentences than translated text.

Finally, *lexical density* is measured by computing information load as a function of the ratio of lexical (content) words to grammatical (function) words (Stubbs 1996: 172 in Zanettin 2012: 15). Translated texts are hypothesised to have a higher ratio of grammatical words and more repetition, and thus a simplified lexicon. In other words, higher lexical density is expected to be found in non-translated texts (Zanettin 2012: 15).

Table 4 shows the number of content words (nouns, verbs, adjectives, adverbs) with their raw and relative frequency. Lexical density has been calculated by means of the following proportion:

$$x : (\text{lexical words}) = 100 : (\text{total words})$$

Table 4 shows the results related to lexical density in the corpora under exam.

Table 4. Lexical density in the TC corpus and UKSC

Lexical words	STC_ES		STC_EN		UKSC	
	Raw_Freq	Rel_Freq	Raw_Freq	Rel_Freq	Raw_Freq	Rel_Freq
Nouns	68,882	26.94	70,203	28.66	758,477	29.14
Verbs	33,521	13.11	35,093	14.32	412,650	15.85
Adjectives	22,084	8.63	20,667	8.43	175,036	6.72
Adverbs	9,029	3.53	10,677	4.35	110,393	4.24
Total	133,516	52.23	136,640	55.78	1,456,556	70.61
LEXICAL DENSITY	49.78%		53.03%		53.74%	

The lexical density of original texts (UKSC: 53.74%) is slightly higher than that of translated text (STC_EN: 53.03%). This partially confirms the simplification hypothesis, even though there is no significant difference between the two datasets.

The tests conducted for the simplification universal do not seem to confirm robustly the translation universal: if lexical variety confirms it, average sentence length does not seem to go in this direction; moreover, lexical density partially (slightly) confirms the potential existence of the simplification hypothesis. As stated by Mauranen (2008), the simplification of some traits could result in the increase of complexity of other traits.

4.2 Explicitation

Explicitation has been investigated as both a S- and T-Universal (Zanettin 2012: 16-17). As a T-universal, it requires the use of monolingual comparable corpora (original vs. translated texts) used as testbeds to see whether translators tend to “spell out things in translation” (Baker 1996: 176). As a S-Universal, it requires the use of bilingual parallel corpora (source vs. target texts) to see if, for example, translators resort to more words in their texts to explain culturally or linguistically distant features of the source texts.

In order to test the explicitation hypothesis in the TC corpus, a linguistic category has been chosen: discourse markers and, more specifically, the so-called *marcadores reformuladores* (Portolés 2001: 141-143) / *linking adverbials* (Biber et al. 1999: 875-879). To guarantee a consistent analysis, only adverbials having the same function have been selected thus establishing a functional comparison between Spanish and English (other irrelevant discourse markers have not been included in the analysis): 1) *reformuladores explicativos* / *apposition linking adverbials*; 2) *reformuladores de rectificación* / *concession linking adverbials*; 3) *reformuladores de distanciamiento* / *contrast linking adverbials*; 4) *reformuladores recapitulativos* / *summation linking adverbs*.

If explicitation takes place in the corpus, then translated texts (STC_EN) will present a higher percentage of linking adverbials than their source texts (STC_ES) and original texts (UKSC).

Table 5 presents an overview of the data extracted from the TC corpus.

Table 5. Reformuladores vs. Linking adverbials in STC_ES vs. STC_EN (based on Sketch Engine's Concordance tool)

Reformuladores	STC_ES		STC_EN		Linking adverbials
	Raw_Freq	Rel_Freq	Raw_Freq	Rel_Freq	
explicativos	173	0.67	191	0.77	Apposition
de rectificación	13	0.05	366	1.49	Contrast
de distanciamiento	79	0.30	104	0.42	Concession
recapitulativos	81	0.31	21	0.08	Summation
TOTAL	346	1.35	682	2.78	TOTAL

Table 5 confirms that STC_EN contains a higher percentage of linking adverbials compared to STC_ES, which would point to translated texts being more explicit than their source texts. This frequency is always higher except from the last category (*recapitulativos/summation*).

Table 6 and 7 present all the occurrences of the discourse markers in each subcorpus with a view to establish the frequency of the types of adverbials.

Table 6. *Reformuladores* in STC_ES

<i>Reformuladores</i> in STC_ES		Raw_Freq	Rel_Freq
explicativos	o sea	1	0.004
	es decir	54	0.21
	esto es	74	0.28
	en otras palabras	21	0.08
	a saber	7	0.02
	dicho de otro modo	11	0.04
	dicho con/en otros términos	5	0.01
	con otras palabras	0	0
	dicho con/en otras palabras	0	0
	dicho de otra manera	0	0
	dicho de otra forma	0	0
	en otros términos	0	0
	de otro modo	0	0
de rectificación	mejor dicho	0	0
	más bien	13	0.05
de distanciamiento	en cualquier caso	9	0.03
	en todo caso	70	0.27
	de todos modos	0	0
	de todas formas	0	0
	de todas maneras	0	0
	de cualquier modo	0	0
	de cualquier forma	0	0
	de cualquier manera	0	0
recapitulativos	en suma	19	0.07
	en conclusión	5	0.01
	en resumen	1	0.003
	en síntesis	6	0.02
	al fin y al cabo	1	0.003
	en definitiva	49	0.19
	en fin de cuentas	0	0
	total	0	0
	vamos	0	0
	en resumidas cuentas	0	0
	después de todo	0	0
TOTAL	346	1.35	

As Table 6 shows, there are 16 different types of *conectores reformuladores* in the Spanish subcorpus.

Table 7. *Linking adverbials* in STC_EN

Linking adverbials in STC_EN		Raw_Freq	Rel_Freq
Apposition linking adverbials	which is to say	0	0
	in other words	59	0.24
	i.e.	69	0.28
	that is	63	0.25
Contrast linking adverbials	conversely	11	0.04
	instead	10	0.04
	on the contrary	14	0.05
	in contrast	16	0.06
	by comparison	0	0
	however	272	1.11
	on the other hand	43	0.17
Concession linking adverbials	anyhow	0	0
	besides	4	0.01
	nevertheless	44	0.17
	still	5	0.02
	in any case	50	0.20
	at any rate	0	0
	in spite of that	0	0
	anyways	0	0
Summation linking adverbials	after all	1	0.004
	in sum	3	0.01
	to conclude	8	0.03
	all in all	0	0
	in conclusion	1	0.004
	overall	3	0.01
	to summarise	6	0.02
TOTAL		682	2.78

As indicated in Table 7, the English translated subcorpus contains 19 different types of linking adverbials, distributed in each subcategory.

The explicitation hypothesis, considered as a T-Universal, would imply a comparison of linking adverbials with original texts (UKSC). Table 8 shows the relative frequency of each category in the comparable corpora.

Table 8. Relative frequency STC_EN vs UKSC

Linking adverbials	STC_EN	UKSC
Apposition	0.77	0.12

Contrast	1.49	1.22
Concession	0.42	0.21
Summation	0.08	0.01
TOTAL	2.78	1.58

Data reveal that translated texts contain a significant higher percentage of linking adverbials (2.78 vs. 1.58%). Table 9 compares the occurrences and relative frequency of each discourse marker in STC_EN and UKSC. This allows to establish if STC_EN contains more different adverbials (types) compared to the original corpus UKSC.

Table 9. *Linking adverbials* STC_EN vs. UKSC

Linking adverbials		STC_EN		UKSC	
		Raw_Freq	Rel_Freq	Raw_Freq	Rel_Freq
Apposition linking adverbials	which is to say	0	0	1	0.0003
	in other words	59	0.24	199	0.076
	i.e.	69	0.28	54	0.020
	that is	63	0.25	73	0.028
Contrast linking adverbials	conversely	11	0.04	22	0.008
	instead	10	0.04	216	0.082
	on the contrary	14	0.05	154	0.059
	in contrast	16	0.06	24	0.009
	by comparison	0	0	26	0.009
	however	272	1.11	2,597	0.99
	on the other hand	43	0.17	252	0.096
Concession linking adverbials	anyhow	0	0	1	0.0003
	besides	4	0.01	20	0.007
	nevertheless	44	0.17	352	0.135
	still	5	0.02	35	0.013
	in any case	50	0.20	52	0.019
	at any rate	0	0	86	0.033
	in spite of that	0	0	8	0.003
	anyways	0	0	0	0
	after all	1	0.004	45	0.017
Summation linking adverbials	in sum	3	0.01	5	0.001
	to conclude	8	0.03	1	0.0003
	all in all	0	0	1	0.0003
	in conclusion	1	0.004	16	0.006
	overall	3	0.01	2	0.0007
	to summarise	6	0.02	5	0.001
TOTAL		682	2.78	4,247	1.63

Data confirm a higher frequency of linking adverbials in STC_EN and a more limited range of different adverbials. Translated texts seem to use only some of the linking adverbials whereas original

texts resort to a wider range of discourse markers (see the list in Biber et al. 1999: 875-879).

Table 10 summarises the comparison among STC_ES, STC_EN and UKSC.

Table 10. Relative frequency of linking adverbials in the TC corpus and UKSC

Linking adverbials	STC_ES	STC_EN	UKSC
<i>Apposition</i>	0.67	0.77	0.12
<i>Contrast</i>	0.05	1.49	1.2
<i>Concession</i>	0.30	0.42	0.23
<i>Summation</i>	0.31	0.08	0.01
TOTAL	1.35%	2.78%	1.63%

The results seem to support the claim that translators make syntactic relations more explicit by using linking adverbials more frequently than is typical of non-translated language. Moreover, original texts (UKSC) contain a more varied use of discourse markers which could point to the fact that translators tend to repeat the same linking adverbials, thus simplifying the overall structure of the text.

4.3 Normalisation

In order to test if translations show a preference for more habitual options offered by a target repertoire (Toury 1995: 268) and therefore if translators tend to adhere to conventional expressions at the expense of more creative ones (Zanettin 2012: 19), a feature of legal language has been selected, namely legal phraseology and, more specifically, the so-called *locuciones preposicionales / complex prepositions* (see Pontrandolfo 2020). Following Biber et al. (1999: 75), “complex prepositions are multi-word sequences that function semantically and syntactically as single preposition”. These phraseological units play a key role in legal and judicial discourse (see Biel 2015: 141-142). As Biel points out (2015: 141), the distinctiveness of complex prepositions in legal language results from their increased frequency compared to everyday language.

The normalisation universal has been tested as a T-Universal and therefore by means of a comparison between STC_EN and UKSC

to see if translators tend to get closer to the stylistic conventions of original texts (UKSC).

Complex prepositions have been semi-automatically extracted by using the *Concordance-CQL* function in Sketch Engine and setting the cut-off frequency at 30 occurrences.

The most frequent (and standard) complex prepositions used in UKSC are summarised in Table 11.

Table 11. Most frequent (>30) complex prepositions in UKSC

UKSC					
Complex prepositions	Raw_Freq	Rel_Freq	Complex prepositions	Raw_Freq	Rel_Freq
in relation to	1,813	0.69	in addition to	89	0.03
in respect of	1,167	0.44	in the event of	83	0.03
for the purpose of	1,106	0.42	in view of	75	0.02
in accordance with	758	0.29	with respect to	74	0.02
in the light of	534	0.20	in light of	74	0.02
on behalf of	529	0.20	for the benefit of	64	0.02
by reference to	470	0.18	in agreement with	63	0.02
in the context of	448	0.17	with a view to	60	0.02
in the course of	422	0.16	in the sense of	56	0.02
on the basis of	401	0.15	in conjunction with	51	0.01
as a result of	384	0.14	by means of	49	0.01
as a matter of	326	0.12	within the ambit of	48	0.01
in favour of	322	0.12	on account of	46	0.01
in breach of	277	0.10	on the question of	46	0.01
by virtue of	275	0.10	without prejudice to	45	0.01
by way of	264	0.10	with the provision of	45	0.01
on the part of	233	0.08	in the nature of	44	0.01
in terms of	231	0.08	in pursuance of	43	0.01
as part of	226	0.08	in consequence of	41	0.01
within the scope of	190	0.07	without regard to	39	0.01
in support of	174	0.06	in return for	38	0.01
by reason of	161	0.06	outside the scope of	38	0.01
in connection with	155	0.05	in line with	36	0.01
on the ground of	148	0.05	with effect from	35	0.01
with regard to	128	0.04	to the principle of	35	0.01
on the balance of	123	0.04	in possession of	34	0.01
in case of	118	0.04	to the purpose of	34	0.01
on ground of	118	0.04	as a means of	32	0.01
in the interest of	107	0.04	to the use of	31	0.01
in the exercise of	101	0.03	TOTAL	13,350	5.12
in response to	99	0.03			
in the form of	94	0.03			

Table 11 shows that the most frequent types (different forms) of complex prepositions are 63; these can be considered as the most common ones in the reference corpus and can be compared with those extracted from STC_EN, as presented in Table 12.

Table 12. Complex prepositions in STC_EN

STC_EN		
Complex prepositions	Raw_Freq	Rel_Freq
<i>with respect to</i>	156	0.63
<i>in respect of</i>	142	0.57
<i>in accordance with</i>	128	0.52
<i>in relation to</i>	127	0.51
<i>with regard to</i>	86	0.35
<i>in term of</i>	46	0.18
<i>by means of</i>	46	0.18
<i>as a result of</i>	41	0.16
<i>without prejudice to</i>	40	0.16
<i>in favour of</i>	39	0.15
<i>on the basis of</i>	36	0.14
<i>for the purpose of</i>	35	0.12
<i>in view of</i>	32	0.13
<i>by virtue of</i>	32	0.13
<i>in the light of</i>	31	0.12
TOTAL	1,128	4.40

Data show that there are 15 most frequent complex prepositions in STC_EN. Due to the differences in size of the two corpora, only relative (normalised) frequencies have been considered for the analysis and only the complex prepositions common to both datasets have been investigated (see Table 13).

Table 13. Common complex prepositions in UKSC and STC_EN

Common complex prepositions	UKSC		STC_EN	
	Raw_Freq	Rel_Freq	Raw_Freq	Rel_Freq
in relation to	1,813	0.69	127	0.51
in respect of	1,167	0.44	142	0.57
for the purpose of	1,106	0.42	35	0.14
in accordance with	758	0.29	128	0.52
in the light of	534	0.20	31	0.12
on the basis of	401	0.15	36	0.14
as a result of	384	0.14	41	0.16
in favour of	322	0.12	39	0.15
by virtue of	275	0.10	32	0.13
in terms of	231	0.08	46	0.18
with regard to	128	0.04	86	0.35
in view of	75	0.02	32	0.13
with respect to	74	0.02	156	0.63
by means of	49	0.01	46	0.18
without prejudice to	45	0.01	40	0.16
TOTAL	7,362	2.83	1,017	4.14

The comparison between the two subcorpora shows that all the complex prepositions in STC_EN are also present in the most frequent patterns in UKSC. This could point to the existence of the normalisation hypothesis. In general, the most frequent complex prepositions common to both subcorpora are also the most frequent in STC_EN, which could suggest a tendency to adhere to the textual conventions of the target language. However, the most frequent complex prepositions in translation (STC_EN) are not equally frequent in the original texts (UKSC); in fact, the most frequent ones in STC_EN tend to be the less frequent ones in UKSC.

4.4 Levelling out

Levelling out has not been frequently empirically investigated as a translation universal. In order to test if translated texts tend to show more uniform patterns compared to original texts (levelling out as a S-Universal), two indicators have been considered: lexical variety in

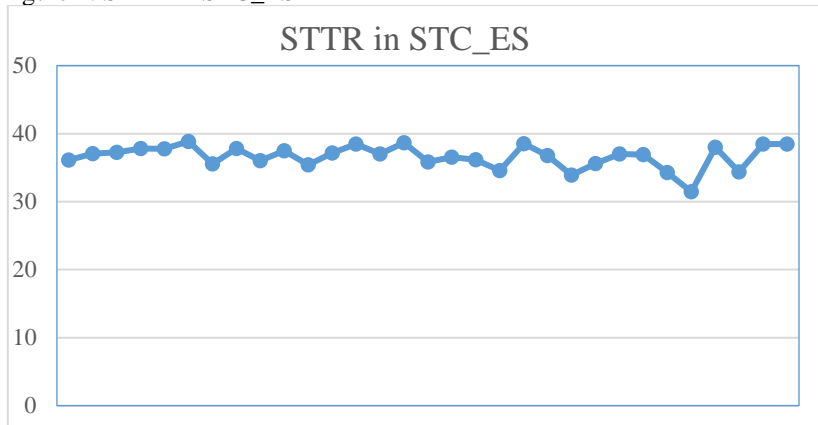
terms of STTR and average sentence length, which were also considered as indicators of simplification, and have been tested in other corpus-based studies (see *Corpas Pastor et al. 2008, Redelinghuys 2016*).

Uniformity is to be understood as the degree of variation of a specific linguistic trait in the corpus. To this aim, each judgment or the corpus has been considered by assigning it a medium value related to the STTR and medium sentence length (data obtained from *WordSmith Tools*). The degree of variation has been calculated by subtracting the maximum and minimum value; the difference is the interval in which all the other values are comprised and it is therefore the maximum degree of variation available in the corpus. By comparing these intervals, it is possible to isolate the minimum intervals that could point to a more uniformity in the corpus (due to the similarities of the values of the judgments composing that specific corpus).

If the levelling-out hypothesis is confirmed, then the STTR and the average sentence length of *STC_EN* will present more restricted intervals (less variation = more homogeneity) compared with *STC_ES*.

As far as lexical variety is concerned, *Figure 1* shows the trend in source texts (*STC_ES*): each point in the graph indicates the STTR of each judgment.

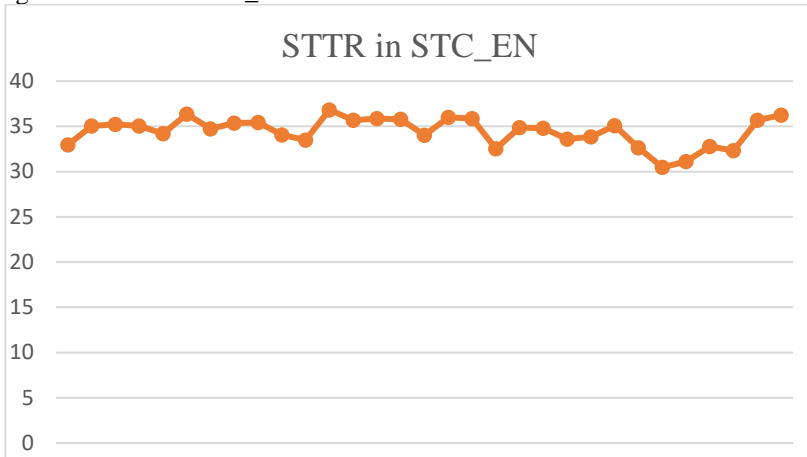
Figure 1. STTR in STC_ES



The maximum value for *STC_ES* is 38.66 whereas the minimum one is 31.45: the interval is the difference between maximum and minimum values, i.e. 7.41.

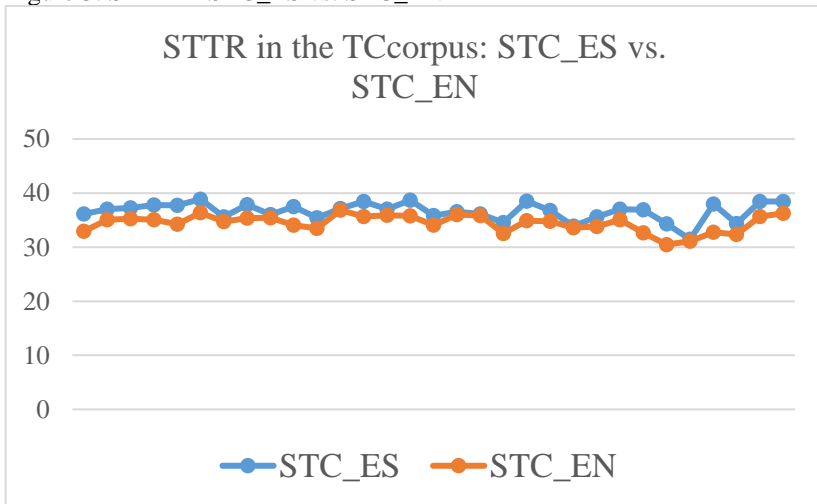
Figure 2 shows the STTR trend in STC_EN.

Figure 2. STTR in STC_EN



As far as the English translated texts are concerned, the maximum value is 36.82 and the minimum 30.47 (interval equal to 6.35). The comparison between the two datasets is shown in Figure 3.

Figure 3. STTR in STC_ES vs. STC_EN



It shows that the trend is more homogeneous in STC_EN, which seems to confirm the levelling out hypothesis applied to STTR:

STC_EN has the minimum interval of STTR variation and its texts present more uniform STTRs.

Figures 4 and 5 show the graphs related to average sentence length in STC_ES and STC_EN respectively.

Figure 4. Average sentence length in STC_ES

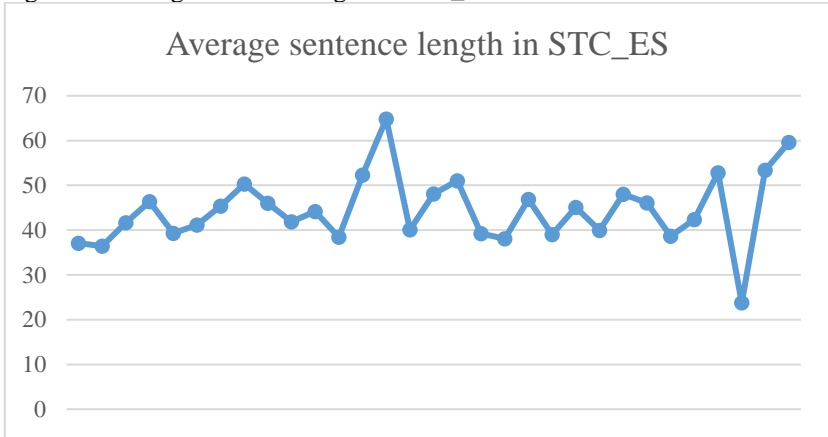
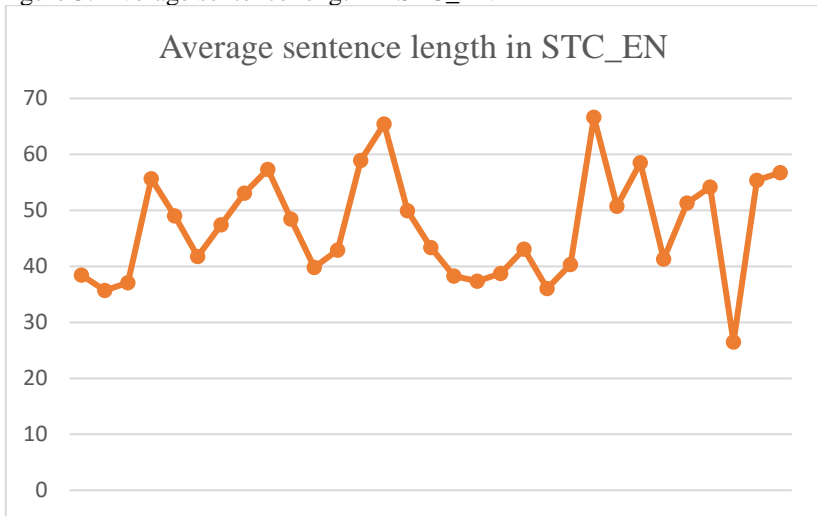


Figure 5. Average sentence length in STC_EN

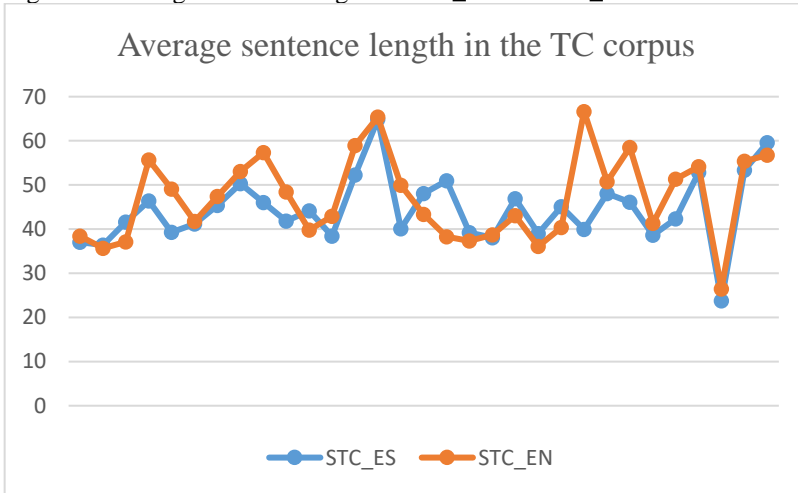


The maximum and minimum values calculated in number of words in STC_ES are 64.86 and 23.74 respectively (interval: 41.12

words) whereas in STC_EN the maximum value is 66.65, the minimum 26.74, with an interval of 40.18 words.

The global picture is shown in Figure 6 which compares the two datasets.

Figure 6. Average sentence length in STC_ES vs. STC_EN



The comparison between the two subcorpora reveals a slightly more homogenous trend in STC_EN (translated texts), which is in line with the levelling out hypothesis. It is also interesting to observe that the values of STC_EN are almost always higher than their source texts, which matches the simplification universal. In this sense, the hypothesis tested in the parallel corpus seems to be confirmed.

4.5 Untypical collocations

As a T-Universal, the untypical collocation hypothesis has been tested on the most frequent type of collocation found in the corpus namely *Verb + Noun* (both as subject and object) (based on Corpus Pastor 1996's classification of phraseological units).

No cut-off frequency has been established since one of the aims of the analysis is to spot untypical/infrequent patterns (*hapax legomena* have also been considered for the purpose of the study). The selection

of the nodes – based on Sketch Engine’s Wordlist tool – of the collocations is based on three criteria: a) judicial terms are common to both STC_EN and UKSC; b) they are close to a verb (span: +/- 3 words on the left and right); c) they meet the two previous criteria and have a raw frequency of at least 100 in order to be tested later on the basis of their syntactic function: V + Subject / V + Object).

The resulting nodes have been used for the quali-quantitative analysis based on the Concordance function of Sketch Engine: *appeal*, *appellant*, *argument*, *case*, *court*, *decision*, *judgment*, *law*, *provision* e *right*. The departing point has been obviously the STC_EN subcorpus used as a testbed to spot untypical collocations.

Table 14 shows the results of the quantitative analysis.

Table 14. Untypical collocations in STC_EN

Node	Collocations in STC_EN		Infrequent collocations		Untypical collocations	
	types	Raw_Freq	types	Raw_Freq	types	Raw_Freq
Appeal	26	114	14	33	1	1
Appellant	34	73	7	15	0	0
Argument	31	50	13	15	1	1
Case	26	54	8	9	3	4
Court	119	379	32	53	2	2
Decision	39	93	16	18	1	1
Judgment	34	136	17	24	1	3
Law	73	160	35	65	2	6
Provision	46	76	23	33	0	0
Right	112	537	36	76	4	9
TOTAL	540	1,732	201	341	15	27

A distinction should be made between infrequent and atypical collocations: the former are collocations which tend to be less used in STC_EN compared to UKSC, while the latter are patterns which are indeed rare or untypical in Mauranen’s (2008: 44) acception (rare or absent from actual target language texts, even though they are possible in the TL system).

The final results show that 201 out of 1,732 collocations are infrequent legal English (UKSC), corresponding to 19.69% of the whole collocational patterns. Untypical collocations – which the qualitative analysis has revealed to be an effect of some interference with the source language (Spanish) – amount to 15 types with a total of

27 occurrences, representing 1.56% of the collocations (see Biel 2014: 113-114).

As the Annex shows, most of the untypical collocations are cases of interference (calques) from Spanish: e.g. provide with arguments (*proporcionar una fundamentación jurídica*), foresee a case (*prever un supuesto*), accredit [the Court] (*acreditación judicial*), assume a decision (*asumir una decisión*), formalise a decision (*formalizar una decisión*), foresee [a law] (*prever una ley*), configure a right (*configurar un derecho*), etc¹⁰.

Although there are instances of this phenomenon in the translated corpus (STC_EN), the results are not robust and therefore do not provide a solid picture able to (quantitatively) confirm the universal.

4.6 Interference

In order to test the final universal (interference), a typical discursive trait of Spanish judicial language has been analysed, namely antinormative/incorrect gerunds (see Pontrandolfo 2019b). Biber et al. (1999: 198) and Swan (2005: 378) provide specific indications on the correct use of *-ing forms* in English both as gerunds (when the *-ing form* has the function of noun) and present participles (having the function of verbs, adjectives and adverbs); these guidelines have been followed to identify interference cases in the translated corpus (STC_EN).

If the interference universal takes place in the corpus, then the STC_EN will contain negative influences from the source language transferred to the target texts in the process of translation (see Zanettin 2012: 21).

The test has been carried out on the TC corpus. The first step has been isolating all the gerunds in STC_ES by means of the Concordance tool in Sketch Engine. 454 gerunds out of 1,014 have been considered as antinormative (based on a manual/qualitative analysis). The subsequent step was using the *Parallel Concordance* tool in Sketch Engine to exclude the cases in which the gerund had been reformulated

¹⁰ “Obviously, contrasts between an SL and a TL have to be compensated for in translations, and this may result in the choice of particular TL pattern that would not be chosen in the original TL texts or at least not chosen to the same extent” (Teich 2003: 22).

in the target text (these are cases of re-elaborative effort on the part of the translator, Toury 1975) and end up with the gerunds which are actually incorrect (because of a negative interference) in English. They have been classified following Pontrandolfo (2019b: 729-730 based on CMLJ 2011: 119 122)'s typologies: 1) BOE's gerunds (gerund with the function of a relative clause); 2) gerund of posteriority (which expresses an action which has developed after the action expressed in the main clause); 3) illative gerund (functioning as a simple coordinated sentence); 4) consequence gerund (expressing an action which is the result of the main sentence).

Table 15 presents an overview of the anti-normative gerunds in STC_ES and STC_EN: 166 result from reformulation whereas 287 have been considered as potentially incorrect.

Table 15. Anti-normative gerunds in STC_ES vs. STC_EN

	Anti-normative gerunds in STC_ES	Reformulated instances in STC_EN	Anti-normative gerunds in STC_EN
<i>BOE</i>	97	31	66
<i>posterioridad</i>	24	12	12
<i>ilativo</i>	226	102	124
<i>consecuencia</i>	106	21	85
TOTAL	453	166	287

Among the 287 *-ing forms* detected in the corpus, some of them are clearly incorrect and are typical examples of negative interference (e.g. El título II regula la sucesión de ordenamientos y administraciones públicas, *formando parte* de su contenido la integración de [...] > Title II regulates the succession of Regulations and Administrations, *being part* of its content the incorporation of [...] where the illative gerund in the ST is replicated in the TT thus resulting in an incorrect sentence in English). Other are ambiguous constructions or stylistically improvable sentences.

The analysis has confirmed that 50% of the Spanish gerunds (453/1,014) are not antinormative and that 36.6% of them (166/453) had been reformulated in translation. The remaining cases (63.4%) can be classified as literal translations, i.e. examples in which translators opt for repeating the *-ing form* in their translations. However, the full-

blown incorrect cases are generally limited in number and therefore the universal is not robustly confirmed.

5. Discussion and final remarks

The pilot study presented in this paper is not exhaustive in its design and results, and it is only based on a small-scale study conducted in a specific language combination (Spanish-English) and within a specific genre (judgments). However, it has proven the feasibility of the tests which can be replicated in the future with larger corpora, different language combinations as well as different genres.

The results presented in this paper seem to point to the existence of the translation universals identified in the literature, although the quantitative results are not solid enough to confirm the hypotheses.

The TC corpus, and more precisely the English subcorpus (STC_EN), has been used as testbed to verify S-Universals whereas the UKSC corpus has been used as a reference corpus to compare translated (STC_EN) and non-translated/original English (UKSC) in T-Universals.

As far as simplification is concerned, lexical variety and density slightly confirm the tendency of translators to simplify source texts, whereas the average sentence length does not seem to follow this direction.

As for explicitation, results show that STC_EN contain a higher percentage of linking adverbials compared to STC_ES which would point to translated texts being more explicit than their source texts. Moreover, original texts (UKSC) contain a more varied use of discourse markers which could indicate that translators tend to repeat the same linking adverbials, thus simplifying the overall structure of the text.

As far as normalisation is concerned, the comparison between the two subcorpora on a specific discursive element (complex prepositions) shows that the phraseological patterns in STC_EN are also present in the most frequent patterns in UKSC. This could confirm the normalisation hypothesis. In general, the most frequent complex prepositions common to both subcorpora are also the most frequent in STC_EN, which would suggest a tendency to adhere to the textual conventions of the target language.

The levelling out hypothesis has been tested on STTR and average sentence length and the comparison between the two subcorpora reveals a slightly more homogenous trend in STC_EN (translated texts), which is in line with the levelling out hypothesis.

With regards to untypical collocations, the final results show that 19.69% of the whole collocational patterns are infrequent in original legal English.

The analysis related to interference has confirmed that 63.4% of antinormative gerunds in ST have been translated literally in the target texts but full-blown incorrect cases are limited in the overall picture and therefore the universal has not been confirmed robustly.

The study demonstrates that these regularities in translations tend to be interrelated (see the case of simplification and explicitation) and that more systematic tests should be carried out to confirm or disconfirm these universals in legal translation.

As far as this pilot study is concerned, it has been characterised by a quantitative approach. Future studies can explore the qualitative dimension as well, as an effective way to counterbalance the preliminary results.

The results obtained are useful both for the professional and training perspective, as mentioned in the introduction of this paper.

The untypical collocation hypothesis has confirmed the importance of distinguishing between a variant and an alternative (see Göpferich 1995)¹¹: not all the translation solutions adopted by legal translators/trainees, although correct from the viewpoint of grammar (*alternative*), are acceptable and in line with the discursive conventions (*variant*) (see Garzone 2007: 218-219). The same applies to the universal of interference: the risk of being negatively influenced by the structuring of the sentences in the source texts can play a major role in the acceptability of the final result.

Future studies on larger corpora and different language combinations can definitely help taking further steps in this promising area of legal translation studies.

¹¹ An alternative consists of a linguistic form that is not conventional but that can accomplish the communicative goal whereas a variant is the reduced array of variation that is accepted to replace any given convention. According to Göpferich (1995), translators have to be acquainted not only with the most conventional features in any given genre, but also with the possible variants.

Bibliography

- Alcaraz Varó, Enrique & Hughes, Brian. 2002. *Legal Translation Explained*. Manchester/Northampton: St. Jerome Publishing.
- Baker, Mona. 1993. Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. In *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*, eds. M. Baker, G. Francis and E. Tognini-Bonelli, 233–250. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Baker, Mona. 1996. Corpus-based Translation Studies: The challenges that lie ahead. In *Terminology, LSP and Translation: Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*, ed. H. Somers, 175–178. Amsterdam: John Benjamins.
- Biber, Douglas; Johansson, Stig; Leech, Geoffrey; Conrad, Susan; Finegan, Edward. 1999. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.
- Biel, Łucja. 2014. *Lost in the Eurofog: the textual fit of translated law*. Bern: Peter Lang.
- Biel, Łucja. 2015. Phraseological profiles of legislative genres: complex prepositions as a special case of legal phrasemes in EU law and national law. In *Fachsprache – International Journal of Specialized Communication*, 37(3-4): 139–160.
- Chesterman, Andrew. 2004. Beyond the particular. In *Translation Universals. Do they exist?* eds. A. Chesterman and P. Kujamäki, 33–49. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- CMLJ (Comisión de Modernización del Lenguaje Jurídico). 2011. *Estudio de campo: lenguaje escrito*.
- Corpas Pastor, Gloria. 1996. *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos.
- Corpas Pastor, Gloria. 2008. *Investigar con corpus en traducción: los retos de un nuevo paradigma*. Bern: Peter Lang.
- Corpas Pastor, Gloria; Mitkov, Ruslan; Afzal, Naveed; Pekar, Viktor. 2008. Translation universals: do they exist? A corpus-based and NLP approach to convergence. In *Proceedings of the Workshop on Building and Using Parallel Corpora, Marrakech, Morocco (LREC 2008)*, eds. P. Zweigenbaum; E. Gaussier & P. Fung, 1–6. Paris: ELRA.
- Franceschini, Veronica. 2020. *Universalità traduttive e traduzione giuridica: un'analisi basata su un corpus parallelo di sentenze*

- del Tribunal Constitucional*. MA unpublished thesis. University of Trieste.
- Frawley, William. 1984. Prolegomenon to a theory of translation. In *Translation. Literary, Linguistic and Philosophical Perspectives*, ed. W. Frawley, 159–175. Newark: University of Delaware Press.
- Gellerstam, Martin. 1986. *Translationese in Swedish novels translated from English. Translation Studies in Scandinavia*. Lund: CWK Gleerup.
- Göpferich, Susan. 1995. *Textsorten in Naturwissenschaften und Technik*. Tübingen: Narr Verlag.
- Hernando Cuadrado, Luis Alberto. 2003. *El lenguaje jurídico*, Madrid: Verbum.
- Kilgariff, Adam; Baisa, Vit; Bušta, Jan; Jakubíček, Miloš.; Kovář, Vojtěch.; Michelfeit, Jan; Rychlý, Pavel; Suchomel, Vit. 2014. The Sketch Engine: ten years on. In *Lexicography*, 1: 7–36.
- Laviosa-Braithwaite, Sara. 1996. *The English Comparable Corpus (ECC): a resource and a methodology for the empirical study of translation*. Ph.D. Thesis. Manchester: Centre for Translation and Intercultural Studies, UMIST.
- Mauranen, Anna. 2000. Strange Strings in Translated Language. A Study on Corpora. In *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies 1. Textual and Cognitive Aspects*, ed. M. Olohan, 119–141. Manchester/Northampton: St. Jerome Publishing.
- Mauranen, Anna. & Kujamäki, Pekka. (eds.) 2004. *Translation Universals. Do they exist?* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Mauranen, Anna. 2006. Translation Universals. In *Encyclopedia of Language and Linguistics*, ed. K. Brown, vol. 13, 93–100. Oxford: Elsevier.
- Mauranen, Anna. 2008. Universal Tendencies in Translation. In *Incorporating Corpora: the Linguist and the Translator*, ed. G. Anderman and M. Rogers, 32–48. Buffalo/Toronto: Clevendon.
- Olohan, Maeve. (ed.) 2000. *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies 1. Textual and Cognitive Aspects*, Manchester & Northampton: St. Jerome Publishing.
- Olohan, Maeve. 2004. *Introducing Corpora in Translation Studies*. London: Routledge.

- Pontrandolfo, Gianluca. 2016. *Fraseología y lenguaje judicial. Las sentencias penales desde una perspectiva contrastiva*. Roma: Aracne.
- Pontrandolfo, Gianluca. 2019a. Corpus Methods in Legal Translation Studies. In *Research Methods in Legal Translation and Interpreting: Crossing Methodological Boundaries*, eds. L. Biel; J. Engberg; R. Martín Ruano; V. Sosoni, 13–28. London/New York: Routledge.
- Pontrandolfo, Gianluca. 2019b. Gerundios ‘revelando’ normalización en el lenguaje judicial español: consideraciones a partir del corpus JustClar. In *Orillas* 8/2019: 725–749.
- Pontrandolfo, Gianluca. 2020, in press. National and EU judicial phraseology under the magnifying glass: a corpus-assisted analysis of complex prepositions in Spanish. In *Perspectives, Studies in Translation Theory and Practice*.
- Portolés, José. 2001. *Marcadores del discurso*, Barcelona: Ariel.
- Prieto Ramos, Fernando. 2014. Legal Translation Studies as Interdiscipline: Scope and Evolution. In *Meta*, 59/2: 260–277.
- Redelinghuys, Karien. 2016. Levelling-out and register variation in the translations of experienced and inexperienced translators: a corpus-based study. In *Stellenbosch Papers in Linguistics*, 45/2016: 189–220.
- Schäffner, Christina. & Adab, Beverly. 2001. The idea of the hybrid text in translation: Contact as conflict. In *In Across Languages and Cultures*, 2(2)/2001: 167–180.
- Scott, Mike. 2008. *WordSmith Tools* v. 5, Liverpool: Lexical Analysis Software.
- Swan, Michael. 2005. *Practical English Usage*. Oxford: OUP.
- Teich, Elke. 2003. *Cross-linguistic Variation in System and Text: A Methodology for the Investigation of Translations and Comparable texts*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Toury, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Trosborg, Anna. 1997. Translating hybrid political texts. In *Analysing Professional Genres*, ed. A. Trosborg, 145–158. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Zanettin, Federico. 2012. *Translation-driven corpora. Corpus resources for descriptive and applied translation studies*. Manchester: St. Jerome.

ANNEX: Untypical Collocations V+N with no occurrences in the reference/UKSC corpus

UNUSUAL COLLOCATIONS [V+N]			
APPEAL	<i>Raw_Freq</i>	APPELLANT	<i>Raw_Freq</i>
accept an appeal	3	appellant considers	6
articulate an appeal	1	appellant admits	4
enter an appeal	1	appellant grants	1
file the appeal	16	appellant mentions	1
formulate an appeal	1	appellant opposes	1
grant an appeal	2	appellant petitions	1
issue an appeal	1	appellant questions	1
process an appeal	1	appellant considers	6
qualify an appeal for	1	appellant admits	4
receive an appeal	1	appellant grants	1
reconstruct an appeal	1	appellant mentions	1
register an appeal	2	appellant opposes	1
restrict an appeal to	1	appellant petitions	1
settle an appeal	1	appellant questions	1
use an appeal	1		
ARGUMENT	<i>Raw_Freq</i>	CASE	<i>Raw_Freq</i>
complete an argument	1	constitute a case	1
discard an argument	1	decide on case	1
employ an argument	1	foresee a case	2
express an argument	1	lay a case before sb.	1
give an argument	1	process a case	1
lack arguments	1	rule a case	1
provide with an argument	1	singularise a case	1
put forth an argument	1	submit a case to	1
reiterate arguments	1		1
rest the argument on	1		1
share an argument	1		
sustain an argument	1		

Gianluca Pontrandolfo: Testing out Translation Universals...

use an argument	3		
COURT	<i>Raw_Freq</i>	DECISION	<i>Raw_Freq</i>
court accredits	1	assume a decision	1
court alleges	1	cancel a decision	2
court argues	1	draft a decision	1
court believes	1	evade a decision	1
court brings	1	formalize a decision	1
court checks	2	formulate a decision	1
court claims	1	fulfil a decision	1
court commences	1	modify a decision	1
court completes	3	perform a decisions	1
court configures	1	preclude a decision	2
court consolidates	1	pronounce a decision	1
court deduces	1	reassess a decision	1
court deliberates	1	reiterate a decision	1
court differentiates	1	revoke a decision	1
court disbands	1	supervise a decision	1
court dissolves	1	warrant a decision	1
court estimates	1		
court formulates	1		
court grounds sth. on	1		
court guarantees	1		
court invalidates	1		
court outlaws	1		
court ponders	2		
court ratifies	1		
court reflects upon	1		
court renders	2		
court replaces	1		
court replies	1		
court requests	15		
court studies	1		

Comparative Legilinguistics 43/2020

court summons	2		
court underscores	2		
JUDGMENT	<i>Raw_Freq</i>	LAW	<i>Raw_Freq</i>
adopt a judgment	1	law advocates	4
assess a judgment	1	law amends	8
breach a judgment	1	law amounts to	1
commence a judgment with	1	law calls	1
compare a judgment with	1	law claims	3
contest a judgment	3	law clarifies	1
declare a judgment as	1	law coditions	2
defraud a judgment	3	law complements	1
dismiss a judgment	1	law configures	2
elude a judgment	1	law contains	3
flout a judgment	1	law contradicts	1
hear a judgment	1	law contravenes	1
impose a judgment	1	law convenes	1
motivate a judgment	1	law defers	2
offer a judgment	1	law denies	2
overturn a judgment	1	law employs	1
render a judgment	4	law encroach on	1
		law extends	1
		law foresees	5
		law impair	1
		law infringes	1
		law introduces	7
		law invades	2
		law lays down	1
		law opposes	1
		law powers	1
		law presupposes	1
		law repeals	1
		law respects	2

Gianluca Pontrandolfo: Testing out Translation Universals...

		law seeks to	1
		law sets forth	1
		law specifies	1
		law submits	1
		law wishes to	1
PROVISION	<i>Raw_Freq</i>	RIGHT	<i>Raw_Freq</i>
adjudicate a provision	1	agree to the right	1
adjust a provision	1	allude to a right	3
appeal a provision	1	apply a right	1
attack a provision	1	comprise a right	1
cancel a provision	1	compromise a right	2
cite a provision	1	configure a right	4
complete a provision	1	confirm a right	1
contradict a provision	1	confront right	1
declare a provision	1	declare a right	3
deprive a provision of	1	defend a right	2
establish a provision	5	denaturalize a right	1
fulfil a provision	2	denature a right	1
infringe a provision	2	deploy a right	1
issue a provision	2	differentiate a right from	1
maintain a provision	1	encroach on a right	1
prevent a provision	1	foresee a right	3
question a provision	1	fulfil a right	1
quote a provision	1	harm a right	3
respect a provision	1	hinder a right	1
restrict a provision	1	legislate a right	1
suspend a provision	1	modulate a right	1
update a provision	1	obstruct a right	1
uphold a provision	4	ponder a right	1
		proclaim a right	7
		promulgate a right	1

Comparative Legilinguistics 43/2020

		pronounce itself on a right	1
		realize a right	1
		reclaim a right	1
		recognize a right	17
		redress a right	1
		re-establish a right	2
		refuse a right	1
		state a right	3
		suspend a right	1
		understand a right	2
		weigh (up) a right	2

THE COMPARATIVE ELEMENT IN COMPARATIVE LEGAL LINGUISTICS

MARCUS GALDIA, Dr. phil., Dr. iur., Associate Professor of
Law

International University of Monaco
14, rue Hubert Clérissi
MC 98000 Monaco
mgaldia@monaco.edu

ORCID: <https://orcid.org/0000-003-0490-5213>

Abstract: Fundamental legal-linguistic research includes next to monolingual approaches to the legal language also comparative approaches. Meanwhile, the epistemic value of comparative approaches is unclear in legal linguistics. Therefore, in this article different legal-linguistic comparative approaches will be scrutinized, and their perspectives made operational in legal linguistics. Especially, the traditional analysis of legal terminology gains momentum here in the context of discursive comparative approaches. The multilingual origins and the intertextual mode of existence and development of the legal language are identified as its characteristic features. They also shape processes in which the language of the global law emerges in the contemporary social reality.

Key words: comparative legal linguistics; legal terms and concepts in translation; aspects of meaning and understanding

ELEMENT KOMPARATYSTYCZNY W LEGILINGWISTYCE PORÓWNAWCZEJ

Abstrakt: Legilingwistyczne badania podstawowe dotyczą tak źródeł monolingwalnych jak i analiz porównawczych. Wartość poznawcza podejść porównawczych do języka prawa pozostaje niewyjaśniona w legilingwistyce. Dlatego też w niniejszym artykule analizowane są różne podejścia porównawcze do języka prawa. Użyte są one do analiz tekstów prawnych w kontekście dyskursywnym i w tradycji komparatystycznej. Wielojęzyczne korzenie i multilingwalny tryb bytu są cechami charakterystycznymi tych tekstów. Podejścia porównawcze pomagają również zrozumieć procesy, w których język prawa globalnego kształtuje się w dzisiejszej rzeczywistości społecznej.

Słowa kluczowe: legilingwistyka porównawcza; terminy i pojęcia prawne w tłumaczeniu; aspekty znaczenia i zrozumienia

Introduction

Legal linguistics is frequently construed as a monolingual scholarly enterprise (cf. Galdia 2017b). Valuable works on particular legal languages impress and structure the legal-linguistic research since its inception (cf. Tiersma 1999, Cornu 2005, Lizisowa 2016). Another, no less productive current is represented in legal linguistics by comparative undertakings. Until now, this dichotomy in the research was rarely problematized, especially in terms of legal-linguistic methodology. Meanwhile, fundamental legal-linguistic research includes next to issues of monolingual approaches to the legal language also the discussion of comparative approaches. The epistemic value of comparative approaches in legal linguistics remains unclear. Therefore, in the following, different legal-linguistic comparative approaches will be scrutinized and their perspectives made operational in legal linguistics. At this point, it is particularly important to ask how the method of comparative law could contribute or become integrated into the comparative legal-linguistic research. In such perspective, the traditional analysis of legal terminology may be repositioned in the

context of discursive comparative approaches. Its multilingual origins and intertextual existence are specific to its development. They also explain processes in which the language of the global law emerges in the contemporary social reality.

Comparative legal-linguistic approaches

For legal linguistics, the comparative study of law was essential to its development. All works on legal linguistics by one of its most renowned representatives, Professor Heikki E.S. Mattila, developed in a close relation to comparative law (cf. Mattila 2013, 2017). His comparative approach is distinct from the monolingual perspective adapted by other researchers, such as G. Cornu or P. Tiersma, who usually focused on the relation between the particular ordinary language and the legal language perceived as special register. Doubtless, comparative legal linguistics represents a strong current within legal-linguistic studies that comes next only to monolingual legal-linguistic analyses. Legal-linguistic comparison may also concern one language, for instance the legal Latin and the way in which Latin terminology is reflected in other legal languages (cf. Mattila 2002: 181). To illustrate, the Spanish constitution (La Constitución Española de 1978) includes a Latin borrowing that is apt to be analyzed in such an approach:

Art. 17 (4) La ley regulará un procedimiento de “habeas corpus” para producir la inmediata puesta a disposición judicial de toda persona detenida ilegalmente. Asimismo, por ley se determinará el plazo máximo de duración de la prisión provisional. (Transl.: A habeas corpus procedure shall be provided for by law in order to ensure the immediate handing over to the judicial authorities of any person illegally arrested. Likewise, the maximum period of provisional imprisonment shall be determined by law.)

In this approach, the use of the Latin term *habeas corpus* may be analyzed also in its multilingual surroundings, for instance in English or German texts that include this borrowing. Consequently, quantitative as well as qualitative conclusions may be derived from such type of comparative legal-linguistic research.

Another aspect of comparative legal linguistics is represented in the Poznań school of legilinguistics. Illustrative of the whole

approach is the project by P. Kozanecka, A. Matulewska, and P. Trzaskawka (2017: 14). Their project, which is rooted in the parametrical approach to legal translation, relies on connections to comparative linguistic and comparative legal studies (cf. also Matulewska 2017). In their project, the authors dealt with two main hypotheses: 1) the more distant two languages are in respect of their belonging to a legal family, the greater will be the risk of loss of information in translation, 2) the more distant are two legal systems in respect to their belonging to a legal family, the more problems will appear in translation with finding equivalent terms (cf. Kozanecka et al. 2017: 15). Legal translatology may include further constellations discussed in the area of comparative law and thus expand the theory proposed to date. This concerns especially the constellation of bi- or multilingual legal systems that are expressed in genetically distant languages (cf. Dievoet 1987). Also G. R. de Groot (1987: 18, 25) stressed the specific case of translation in bi- or multilingual legal systems and underlined that the linguistic analysis also revealed that aspects important for comparative lawyers are not necessarily decisive from the perspective of translators as well as that the reception of law in many cases occurs in a different way than the development of languages themselves and that is why the global structure of legal systems in the world cannot be omitted in such a situation. Overall, comparative approaches to law may broaden the legal-linguistic perspective. However, while broadening the legal-linguistic perspective they may also methodically complicate the researched subject matter. This circumstance explains the necessity to research the methodical fundamentals of comparative legal linguistics.

Next to comparative methods also contrastive approaches are used. Contrastive methods rise awareness rather than really compare. They appear frequently in the context of translation studies. For instance, the structure of the civil law and of the common law contract as far as the element of *consideration* is concerned differs and the contrastive analysis clarifies this moment. As the civil law system does not know *consideration*, the application of strictly comparative approaches in such a situation may end up with comparing the incomparable, yet it provides useful knowledge for legal translators.

Comparative legal-linguistic approaches do not form any uniform perspective upon the legal language. Meanwhile, their common methodical denominator is the researchers' commitment to the analysis of more than one legal language and the conviction that this

approach supplies added value to the legal-linguistic enterprise. Jurists cherished the same hope when approaching the legal diversity in the world in their comparative studies.

Comparative study of law and its method

While comparative and contrastive methods in contemporary linguistics are relatively clearly defined, comparative law, which influences comparative legal-linguistic studies, questions its methods regularly and persistently (cf. Husa 2018a, Pargendler 2012, Siems 2016, Örüçü 2004a and 2004b). The crisis of comparative law is deeply rooted in its conceptual frame of reference (cf. Husa 2018a: 411). In the recent debate, its main concepts such as legal family, legal tradition, and legal culture were scrutinized critically as much too superficial and inadaptable to the reality of the globalizing world. Under such circumstances, it is necessary to inquire whether legal comparison today is apt to uncover other than linguistically relevant features of law and to reach beyond comparative legal linguistics. And if this is the case, is the understanding of law by legal linguists not exhaustive? At this point, some legal-linguistic methodological assumptions could be formulated more precisely: First, as comparative legal linguistics cannot cope solely with the linguistic comparison of legal systems and especially with their terminology, one might ask what consequences the discussion in comparative law could have for the development of comparative legal-linguistic studies. The most relevant consequence seems to be the split in conceptual and terminological perspectives upon the language of law that results from the methodical understanding of legal comparatists. This is the more relevant as many researchers claim that legal translation is largely legal comparison. Second, the mentioned split allows also different levels of professional knowledge to emerge that finally enables legal translations by non-jurists. Therefore, legal and linguistic approaches to comparison in law are complementary, and not necessarily contradictory. They represent different modes of understanding law and display additional layers in the legal discourse. Meanwhile, the legal-linguistic perspective upon law enables the full understanding of the research object 'law'. The above methodological assumptions will be clarified in the paragraphs that follow.

Comparative law or more precisely the comparative study of law (cf. Husa 2018a: 411) emerged probably due to differences that were identified between civil law and common law such as the contractual element of *consideration* that was mentioned above (cf. Stanzione 1973: 877). Other, more general goals such as understanding the phenomenon law more fully, especially beyond the limits of domestic legal systems and against the rigidity of the legal doctrine followed suit. One may also assume that for some jurists the attractiveness of the comparative study of law was rooted in its manifested liberty and openness to broader deliberation of legal problems that the traditional, positivist or neo-positivist legal doctrine viewed skeptically, if at all. However, this openness to new contents and liberty of thought proved also problematic in the sense of the comparative undertaking as an academic activity. A global vision of law was adapted in the comparative research that step by step comprised all laws that are applicable in the world. This moment in time marks also the emergence of the research into foreign law that is frequently confused with the comparative study of law and that in legal-linguistic studies could be qualified as contrastive rather than comparative.

Thus, the question as to what the comparison of laws is, imposed itself as an inevitable prerequisite for whatever comparative study of laws. Traditionally, in the history of thought a tool for comparison was present in form of *tertium comparationis*, a criterion or benchmark to confront two or more related phenomena. It would suffice, as it seemed, to define precisely the *tertium comparationis* and the comparison of laws would follow more or less automatically. Meanwhile, this issue caused interminable debates in the comparative research and every step in the comparative activity was questioned, sometimes vehemently. Especially in the twentieth century the comparative method was exposed to criticism due to the emergence of the socialist law. Comparatists asked themselves whether traditional law, civil and common, can be compared with the socialist law that stressed its transitory nature and its otherness both in form and in content (cf. Stanzione 1973: 875, David 1978: 170, 215-216). Is contrasting both types of law actually comparison? Is meaningful comparison possible only between largely homogeneous laws such as civil and common law that in one way or another refer to their Roman roots? A problem-oriented approach was proposed as central to whatever scholarly reasoning to alleviate this methodological intricacy. This approach is definitely right, yet it is also very general, as whatever

intellectual activity can be labelled problem-oriented. Additionally, functional and systemic, casuistic versus dynamic approaches followed in comparative studies (cf. Stanzione 1973: 884). The available research into the fundamental question of comparison or comparability of laws enables jurists, in the view of many legal comparatists, to speak about the comparative study of law as an autonomous legal discipline, even if it to a large extent dealt with itself and much less with its object, especially when voluminous works on foreign law are deducted from the corpus of the comparative study of law.

Within the traditional comparative paradigm, legal families were composed and legal traditions analyzed by comparatists. Later on, legal culture was proposed as one more concept to balance the deficits in the traditional comparison. The traditional way of comparison was embedded in the research paradigm that focused on the laws of the world that were neatly divided in legal families. This systematics allowed for exchanges in form of legal implants between different domestic laws, which were perceived as basically independent. It remains open what this research actually accomplished in terms of general knowledge about law, when the image of plurality in unity in the laws of the world is set apart. In fact, the traditional comparative study of law showed that notwithstanding many differences of form and content, the laws of the world in force today remain anchored in the conceptual framework of the Roman law, notwithstanding numerous updates to this conceptual base. Domestic laws emerged in this type of comparison as composed of legal substrates, superstrates, and adstrates like whatever language that is the result of contacts between groups of speakers. It also showed that laws evolve, but this dynamic feature they share with all other social phenomena, language most expressly included. This conclusion holds true even if some comparatists engaged in their research with the opposite goal in mind and alleged that fundamental structural differences would exist between the traditional dominant and the dominated legal systems of the world.

While some universalist comparatists scrutinized legal morphology in order to identify the elementary particles of law, for instance *offer* and *acceptance* as elements of *contract*, they did not accomplish any legal grammar composed of such elements that would make clear the contemporary structure of law and enable its more systematic development worldwide. However, in its problem-oriented studies comparatists identified ways of interrelation of legal systems such as unification, approximation, harmonization, and coordination of

laws. Finally, the issue of globalization of law that has its intellectual origin in the comparatists' idea of *ius unum* began to dominate the work of numerous comparatists (cf. Domingo 2010, Husa 2018b). This is an understandable concern as the total or partial disappearance of traditional laws of Asia and Africa, the approximation of civil law and common law that for some researchers comes close to their merger, the dismantlement of most socialist states as well as the subsequent disappearance of the divide into Eastern and Western jurists, and the presence of numerous elements borrowed from civil and common law in the Islamic law renders differentialist perspectives upon laws less attractive. Therefore, the impression emerged that macrocomparative approaches to laws do not offer any deeper insights as laws nowadays, for instance the Finnish and the Indonesian private laws, are much too close to each other to enable any substantial contrastive or comparative conclusions to be drawn from their comparison (cf. Mattila 2014). It remains, as always, the microcomparative approach that sometimes provides details that may be useful for governments when they prepare drafts of legislation. Such drafts are often based on foreign solutions to legal problems.

In the newer discussion, the decomposition and recomposition of the conceptual frame of reference in form of a reload was proposed in order to reshape the comparative study of law in times of the ongoing, although sluggish, legal globalization (cf. Husa 2018a: 412). This is a procedure that proved its usefulness in critical times in any area of knowledge and it was advocated also in other disciplines (cf. Kaag 2009). It is probable that in the main current of contemporary comparative studies the focus upon legal culture in times of legal globalization will reshape comparatists' understanding of legal families and other traditional concepts. Jaakko Husa proposed to "accept commensurable overlapping conceptualizations" on the macrocomparative level (cf. Husa 2018a: 410). He also readjusted the concepts of legal family, legal tradition, and legal culture that he treated within a multivalent thinking where "everything is a matter of degree" and not of strict taxonomy (cf. Husa 2018a: 440). For instance, the domestic law of Hong Kong can be perceived as simultaneously belonging to the common law legal family, yet in terms of legal culture "it bears clear Asian legal cultural characteristics," (cf. Husa 2018a: 446). What is more, differentialist comparative perspectives will continue to play a role only in ideologically more pronounced research and the sociological and anthropological perspectives upon the

globalization of law will definitely gain momentum in the future. Yet, the biggest problem of the comparative study of law is its weak anchorage in methods of social sciences as many comparatists continue to cherish the idea of an autonomous, and apparently inherent rather than explicit comparative method, which they are ready to enrich with conceptual puzzles from other social sciences that are borrowed rather inconsistently. It seems that the crisis will not be overcome without a step toward full integration of the study of law into social sciences. This step would facilitate the use of methods and results reached in the comparative study of law also in legal linguistics. Finally, from the legal-linguistic perspective it can be maintained that the impact of legal comparison would further increase through the shift of attention to comparing legal-linguistic operations. It could be used primarily in order to elucidate the question whether legal-linguistic operations such as legal interpretation or legal argumentation are actually ubiquitous (cf. Galdia 2017a: 201). Such undertaking could be carried out under a common, integrative legal-linguistic comparative label.

Identifying the comparative element in comparative legal linguistics

Thus, comparative legal-linguistic approaches share the fate of the comparison in law, where comparison is the domain of comparative law. They also depend on linguistics proper, where comparative linguistics can be perceived as a special area or a method. Methodologically, comparison definitely requires a *tertium comparationis*, i.e. a set of categories or parameters that form the background of the comparative activity. From the perspective of general linguistics, comparative efforts may appear circular as they finally prove that the scrutiny of linguistic diversity, which is their point of departure, uncovers general linguistic patterns, which the diversity of languages masks for an unprepared observer. Yet, for many linguists such a result is rather obvious. In linguistics, comparative methods gained momentum also in relation to translation, as the conventional character of language becomes better visible in comparison. In comparative law, the result is no different. There, the multitude of legal systems can be combined into several groups and these, finally, can

form a system of fundamental legal elements that constitute the law as an abstract structure or model, and not the multitude of legal systems.

As mentioned, comparative efforts in linguistics help uncover universal structures. It goes without saying that the same structures could have been uncovered also in the monolingual research, yet most linguists have their pains with such a procedure. Some of such universal structures are rather elementary.

We may distinguish terminological or textual parallelism and comparison, for instance in related provisions of the Polish and the German penal codes:

The Polish Criminal code (Kodeks karny) says:

Art. 148. § 1. *Kto zabija człowieka*, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. (emphasis added),

while the German penal code (Strafgesetzbuch) stipulates:

§ 212 Totschlag. (1) *Wer einen Menschen tötet*, ohne Mörder zu sein, wird als Totschläger mit Freiheitsstrafe nicht unter fünf Jahren bestraft. (2) In besonders schweren Fällen ist auf lebenslange Freiheitsstrafe zu erkennen. (emphasis added).

As far as the emphasized parts of the two provisions are concerned their comparison shows that they are literally identical. This linguistic or textual parallelism has reasons that are rooted in the drafting tradition of legal texts, i.e. in their intertextual mode of existence. Identifying such parallelisms is a by-product of the comparative approach. Legal intertextuality facilitates the emergence of the language of the global law and it is also evidence for the ongoing process of the globalization of legal language. As we deal with a universal elementary structure, its propositional content can be neglected at this point.

Terminological or textual parallelism is frequent in statutory texts:

Art. 1156 French Code civil saying:

On doit dans les conventions rechercher quelle a été la commune intention des parties contractantes, plutôt que de s'arrêter au sens littéral des termes,

and Art. 1362 Italian Codice civile:

Nell'interpretare il contratto si deve indagare quale sia stata la comune intenzione delle parti e non limitarsi al senso letterale delle parole,

are that close as to their content and linguistic form that one may assume that the one is the translation of the other.

Furthermore, the formulation of the Art. 1161 French Code civil (in force until 2016):

Toutes les clauses des conventions s'interprètent les unes par les autres, en donnant à chacune le sens qui résulte de l'act entier,

corresponds literally to Art. 1363 Italian Codice civile:

Le clausole del contratto si interpretano le une per mezzo delle altre, attribuendo a ciascuna il senso che risulta dal complesso dell'atto (emphasis added).

As this resemblance cannot be coincidental because it even comprises legal phraseologisms, it can be posited that they stand to each other in a relation of intertextuality, i.e. that the one has been developed because the other existed already. As the French Civil code dates from 1804 and the Italian Codice civile entered into force only 1942 one can claim that the Italian provision is the translation of the French.

Basic legal comparison in legal-linguistic perspective

From the legal-linguistic perspective the art of comparison practiced by legal comparatists is concept-oriented. Linguists, in turn, often start their comparative work with terms. This finding concerns also legal translators who mainly focus upon legal terms and only rarely upon legal concepts. Traditional legal comparison may look as follows:

A jurist interested in comparative law may research eligibility conditions for the offices of the U.S. President and for the President of Latvia. First, she will determine the relevant provisions in the legal acts of both countries. These will be Art. II of the U.S. Constitution and Art. 3 of the Latvian Constitution (*Satversme*). The mentioned constitutional provisions say:

No Person except a natural born Citizen, or a Citizen of the United States, at the time of the Adoption of this Constitution, shall be eligible to the Office of the President; neither shall any Person be eligible to that Office who shall not have attained to the Age of thirty five Years, and been fourteen Years a Resident within the United States. (U.S. Constitution, Art. II, Sec.1),

and,

Par Valsts Prezidentu var ievēlēt pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kurš sasniedzis četrdesmit gadu vecumu. Par Valsts Prezidentu nevar ievēlēt pilsoni ar dubultpilsonību. (LR Satversme III/37) (Trans. A major citizen of Latvia who has accomplished forty years of age can be elected President of the State. A citizen with double citizenship cannot be elected President of the State.)

Second, the comparative lawyer will find out that the comparison of elements relevant to eligibility in the above provisions shows differences in the age limit, residency, naturalization, and double citizenship. Based on these textual elements, the legal comparatist can develop an argument concerning the eligibility conditions in both constitutions. The legal linguist would be additionally interested in the way the U.S. and the Latvian legislators state the eligibility conditions and in the legal argumentation in texts that apply these provisions. Full understanding of law comprises both the functional-comparative and the legal-linguistic analysis.

Meanwhile, the above comparative approach is formal, if not formalistic as the role of the President in the U.S. and in the Latvian constitutional law is different. What remains is the commonality of terms as *president* equals *presidents* in Latvian. Not much knowledge follows from this sort of comparison of the incomparable.

The more the compared texts differ structurally, the more difficult is the comparative inquire. Even a relatively small modification in the structure of a legal text may methodically complicate its comparison with other texts. For instance, Art. 127 (I – III) of the Polish Constitution establish a broader textual framework:

- (1) Prezydent jest wybierany przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym.
- (2) Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany na pięcioletnią kadencję i może być ponownie wybrany tylko raz.
- (3) Na Prezydenta Rzeczypospolitej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw

wyborczych do Sejmu. Kandydata zgłasza co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. (Transl. (1) The President of the Republic shall be elected by the Nation, in universal, equal and direct elections, conducted by secret ballot. (2) The President of the Republic shall be elected for a 5-year term of office and may be re-elected only for one more term. (3) Only a Polish citizen who, no later than the day of the elections, has attained 35 years of age and has a full electoral franchise in elections to the Sejm, may be elected President of the Republic. Any such candidature shall be supported by the signatures of at least 100,000 citizens having the right to vote in elections to the Sejm.)

The complete text of Art. 127 comprises seven paragraphs. It makes clear that the Polish provision structures the issue of eligibility of the president differently. Therefore, it would necessitate a more nuanced methodology to be explored within our context of comparison of the above U.S. and Latvian provisions. It is understood that basic legal comparison does not cover all comparative intricacies of law, yet it allows the first insight into the way the legal comparatists work. This enables a better understanding of the legal-linguistic activities, especially in terms of the theory of legal translation.

Concepts and terms in legal linguistics

The previous paragraphs seem to indicate that the comparison of legal and legal-linguistic approaches to law also contributes to our understanding of the topics related to the difference between legal terms and legal concepts. Indeed, one of the most fundamental questions in the legal-linguistic research is the elucidation of the relation between concepts and terms in the legal language (cf. Galdia 1999, Mattila 2018). The linguistically marked difference between concept and term requires a thorough scrutiny from the legal-linguistic perspective. In daily experience, we can imagine a dog without expressing the term *dog*. We can also imagine some abstract concepts such as *triangle*, yet not prototypically, i.e. exclusively within its mathematical definition. Meanwhile, already more complex concepts such as *liberty* cause problems in this respect. Doubtless, however, we cannot imagine the *promissory estoppel* without using its linguistic expression in one way or another. Basically, in the area of law there is no legal concept without

a corresponding legal term. Apparently, it would be impossible to think about a legal concept were a term not at the speaker's disposal. The linguistic expression of a concept is the term, which means that both are united like two sides of the same coin. One could therefore ask why legal theory still operates with the split of one thing in two. The reason may be practical, as shown on the example of the coin. *Adverse possession* in the American law and *Ersitzung* in the German law refer to the same concept, yet express it with different linguistic means. Certain linguists and comparative lawyers perceive this superficial difference of term formation as substantial. They will say that two terms correspond with one concept. The divide between concept and term is used to mark this difference. From the pragmalinguistic perspective, the content of the terms is the same, no split in term and concept is necessary.

In the context of this problem, G. R. de Groot (1987: 20) dealt with the problematic equivalence between the Dutch *moord* (murder) and *doodslag* (homicide) as well as the German *Mord* (murder) and *Totschlag* (homicide). He says significantly that *Mord* is defined in Art. 211 of the German criminal code. Meanwhile, the code mentions the *murder* only in the headline of Art. 211 and actually regulates the question who is a *murderer* (cf. *Mörder ist, wer aus Mordlust...*, i.e. *Murderer is who out of desire to murder...*) and it in its wording does not characterize explicitly the act of *murder*. De Groot's challenging remark is significant because it enables to grasp the difference between concept and term in the legal language. Jurists think in concepts, linguists identify terms. Therefore, the jurist perceives the *murder* in the provision that deals explicitly with the *murderer*. This perception is not irrational, and it is also justified by syntax and semantics of the provision in question. In fact, the linguistic transformation of the provision in the sense of de Groot's perception is easy: (1) *Mörder ist, wer aus Mordlust...* can be transformed into (2) *Einen Mord begeht, wer aus Mordlust...* as this content is inherent in the language of the original. Hence, the provision, while explicitly referring to the *murderer* regulates the *murder*. Linguists understand the possibility of such transformations, yet for them language starts with terms, not with concepts, as terms are uncontroversially present in the language. Jurists accept in their work on legal texts the approximate approach to language and proceed intuitively. This approach is justified by the fact that they are native speakers of the language in question. Yet, complex legal questions that involve semantic intricacies cannot be solved with

the intuition of a native speaker. In our case of the *murderer* the prerequisite of the *murder* that he might have committed is a.o. the action *aus Mordlust* (i.e. out of desire to murder) that necessitates a legal-linguistic analysis in cases where it might be applicable. For such questions, jurists set up a methodology including, for instance, interpretation canons (cf. Galdia 2014). These canons have, however, proven deficient in theory and in practice. It is the task of legal linguistics to describe and to set up a method of legal interpretation that would replace jurists tentative and occasionally even fitting statements about the meaning of laws. This is necessary because modern law requires court decisions that are rationally justified and fulfill the requirement of certainty of law. Attempts to grasp meaning intuitively will not satisfy these requirements.

Legal-linguistic understanding and comparative legal linguistics

The above discussion of the split in the perspectives to legal language that depend on the term-centered or on the concept-centered approaches clarifies the problem of understanding of legal texts in comparative legal linguistics. As a matter of fact, translatorial understanding of texts and their underlying subject matters is rarely exhaustive. Heuristic barriers and economic constraints of the exercise of a practical profession impose restrictions upon translators' inquisitive approaches to texts. These problems manifest themselves in translations in several ways. I limit myself to two types of problems that appear to me essential. The first is purely textual, the second uncovers methodical presuppositions of legal-linguistic understanding of legal texts.

Understanding is a multifaceted concept as there are several ways to understand a subject matter. For instance, a medical doctor understands medicine that he studied during many years in a specific way, a nurse also understands medicine, yet differently. Both represent the understanding of a subject matter that is typical of their profession. Neither of them is exhaustive and neither can fully replace the other. Also, levels of understanding may differ. To understand may mean to be able to use the remote control of a TV set, yet also the knowledge of equations that state physical fundamentals of the steering process

behind the remote control. Levels of knowledge are different, yet different levels of knowledge are necessary to exercise a profession. The split between concept and term corresponds also to different sorts of knowledge that is involved in applying concepts and terms. There is a difference between my knowledge of IT technology that is limited to simple know how (for instance how to use basic functions of the Word program) and an IT specialist's knowledge, who is able to write the Word program code. Terms appear in this context as the use of a ready program, but concepts require programming skills. The first type of knowledge enables the translator to survive professionally, the second makes of her a professional translator.

In the area of legal linguistics, the understanding what *promissory estoppel* means in the common law does not equal the knowledge how to translate it into Polish. The translator needs, next to the knowledge of the concept also the explanation of the term and its equivalent term in the target language. Yet, full understanding of law is acquired only in the legal-linguistic perspective. The example below may illustrate this full understanding of the legal language. The Finnish law about the public access to trials (Laki oikeuskäynnin julkisuudesta, 21.12. 1984/945) provides in its Art. 5:

Tuomioistuin voi asianosaisen vaatimuksesta tai erityisestä syystä muutenkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai osaksi yleisön läsnä olematta,...3) kun alle 18-vuotias henkilö on *syytteessä rikoksesta*.

The translation into German of Art. 5 is risky, yet possible because of the same conceptual background of both provisions that are rooted in the same tradition of penal law. Due to conceptual differences between Finnish/German and English penal laws and their languages, the translation into English would be possible only with a detailed commentary. The translation into German, which is easier may read as follows:

Das Gericht kann auf Antrag des Beteiligten oder beim Vorliegen besonderer Gründe beschließen, dass die mündliche Verhandlung teilweise oder gänzlich unter Ausschluss der Öffentlichkeit stattfindet, wenn...3) eine Person unter 18 Jahren *wegen einer Straftat angeklagt wird*. (emphasis added)

The regimen of Finnish *syyttää* and German *anklagen* differs. The authoritative dictionary of the Finnish language clarifies the Finnish regimen: “Nostaa jtkk syyte, vaatia jklle rangaistusta jstak. *Syyttää jkta murhasta, lahjonnan ottamisesta. Joutui oikeuteen kavalluksesta syytettynä*” (cf. Grönros et al. 2012, vol. 3, p. 209). As in the source text, the object appears as *accused of a crime*, its complete translation into German seems unavoidable, although *wird angeklagt/is accused* would be correct in German as in English. Meanwhile, the Finnish criminal law abandoned the differentiation of crimes that were previously divided in *rikomus* and *rikos*, like the German penal law that still knows *Verbrechen* and *Vergehen* (cf. also *crimes* and *misdemeanors* in the common law), As a translatorial compromise, *rikos* can be translated here by the general German term *Straftat*. However, this compromise causes problems in the application of the provision as the question could come up as to the necessity to differentiate in degree of the crime committed in the application of the provision. Terms are unproblematic in this case, yet their translation requires a conceptual analysis. This analysis is anchored in comparative criminal law.

Finally, the comparative legal-linguistic approach is the methodological requirement of insights such as those presented above. It presents legal terms in their broader conceptual settings and takes into consideration the discursive prerequisites of meaning emergence in legal texts.

Conclusions

Comparative legal linguistics and comparative law are closely related areas of knowledge that differ in their methods and research interests. A closer scrutiny of their methodological fundamentals would allow for better integration of their approaches and results. Especially, the approach to the legal language that in comparative law is centred on legal concepts and in comparative legal linguistics is dominated by terminological analysis constitutes a challenge for legal linguists. Yet, this split in interests and perspectives may also facilitate our understanding of the way how certain legal linguists, mainly translators of legal texts, understand the underlying subject matter of their

translations. It may also explain the legal-linguistic understanding of legal texts. The above analyses of elementary comparative constellations display structural problems that can be identified and solved only with the help of legal-linguistic methods. Last but not least, the above analyses illustrate processes in which the language of the emerging global law comes about and the discursive anchorage of legal terminology that is rooted in legal intertextuality.

Bibliography

- David, René. 1978. *Les grands systèmes de droit contemporains*, 3d ed. Paris: Dalloz.
- Dievoet, van, Guido. 1987. Vertalen binnen een tweetalig rechtssysteem (België); Wetgeving in het Nederlands en het Frans. In: Balkema, J.P, de Groot, G.R. (eds.) *Recht en vertalen*. Deventer: Kluwer, pp. 91–101.
- Domingo, Rafael. 2010. *The New Global Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cornu, Gérard. 2005. *Linguistique juridique*. 3d. ed. Paris: Montchrestien.
- Galdia, Marcus. 2014. *Legal Discourses*. Frankfurt a.M: P. Lang.
- Galdia, Marcus. 1999. Lakisaksa. In *Encyclopaedia Iuridica Fennica*, vol. VII, Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, pp. 550–555.
- Galdia, Marcus. 2017a. *Lectures on Legal Linguistics*. Frankfurt a. M.: P. Lang.
- Galdia, Marcus. 2017b. Legal Russian in Legal-Linguistic Research. In *Comparative Legilinguistics*, vol. 32, pp. 67–89.
- Groot, de, G. R. 1987. Het vertalen van juridische teksten. In Balkema, J.P, de Groot, G.R. (eds.) *Recht en vertalen*. Deventer: Kluwer, pp. 13–36.
- Grönros, Eija-Riitta et al. 2012. *Kielitoimiston sanakirja*, vols. 1 – 3. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Husa, Jaakko. 2018a. Macro-Comparative Law – Reloaded. In *Tidsskrift for Rettvitenskap*, vol. 131, pp. 410–447.
- Husa, Jaakko. 2018b. *Advanced Introduction to Law and Globalisation*. Cheltenham/Northampton: Elgar.

- Kaag, John Jacob. 2009. Pragmatism and the Lessons of Experience. In *Daedalus*, vol. 138 (2), pp. 63–72.
- Kozanecka, Paulina, Matulewska, Aleksandra, Trzaskawka, Paula. 2017. *Methodology of Interlingual Comparison of Legal Terminology. Towards General Legilinguistic Translatology*. Poznań: Contact.
- Lizisowa, Maria Teresa. 2016. *Komunikacyjna teoria języka prawnego*. Poznań: Contact.
- Mattila, Heikki E.S. 2002. Towards the Science of Legal Linguistics. In Heikki E.S. Mattila (ed.) *The Development of Legal Language*. Helsinki: Kauppakaari, pp. 167–191.
- Mattila, Heikki E.S. 2013. *Comparative Legal Linguistics. Language of Law, Latin and Modern Lingua Francas*, 2nd ed. Aldershot: Ashgate.
- Mattila, Heikki E.S. 2014. Oikeudellis-kielillisen dominanssin jatkuvuudesta. Alankomaiden Itä-Intian ja itsenäisen Indonesian oikeus – ja kieliolojen tarkastelua. In *Oikeuden historiasta tulevaisuuden Eurooppaan*. Pia Letto-Vanamo 60 vuotta. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, pp. 181–200.
- Mattila, Heikki E.S. 2017. *Vertaileva oikeuslingvistiikka. Juridinen kielenkäyttö, lakimieslatina, kansainväliset oikeuskielet*, 2nd ed. Helsinki: Alma Talent.
- Mattila, Heikki E.S. 2018. Legal Language. In Humbley, J., Budin, G., Laurén, C. (eds.) *Languages for Special Purposes*. Berlin/Boston: W. de Gruyter, pp. 113–150.
- Matulewska, Aleksandra. 2017. *Contrastive Parametric Study of Legal Terminology in Polish and English*. Poznań: Contact.
- Örücü, Esin. 2004a. Family Trees in Legal Systems: Towards a Contemporary Approach. In M. van Hoecke (ed.) *Epistemology and Methodology of Comparative Law*. Portland: Hart. pp. 359–376.
- Örücü, Esin. 2004b. *The Enigma of Comparative Law: Variations on a Theme for the Twenty-First Century*. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff.
- Pargendler, Mariana. 2012. The Rise and Decline of Legal Families. In *American Journal of Comparative Law*, vol. 60, pp. 1043–1074.
- Siems, Mathias. 2016. Varieties of Legal Systems: Towards a New Global Taxonomy. In *Journal of Institutional Economics*, vol. 12, pp. 579–609.

Marcus Galdia: The Comparative Element in Comparative...

- Stanzione, Pasquale. 1973. Considérations au sujet des méthodes du droit comparé (A propos d'un livre récent). In *Revue internationale de droit comparé*, vol. 4, pp. 873–885.
- Tiersma, Peter M. 1999. *Legal Language*. Chicago: University of Chicago Press.

PRAWNICZE I NIEPRAWNICZE PODEJŚCIE W USTALANIU ODPOWIEDNIKÓW TERMINOLOGICZNYCH W PROCESIE TRANSLACJI NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH AKTÓW NORMATYWNYCH

ŁUKASZ ILUK,

Adiunkt Wyższej Szkoły Finansów i Prawa

Wyższa Szkoła Finansów i Prawa w Bielsku-Białej

ul. Tańskiego 5, 43-382 Bielsko-Biała, Poland

lukasz@iluk.katowice.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1741-8350>

Abstrakt: Autorzy przekładów kodeksów prawnych nie informują na ogół o przyjętym przez siebie podejściu do rozwiązywania problemów translacyjnych. Jednym z powodów jest ugruntowane przekonanie o konieczności wiernego i tym samym dosłownego przekładu tekstu wyjściowego. Takie nieprawnicze podejście tworzy pole do bezpodstawnego kreowania tzw. terminologii bezekwiwalentnej. W konsekwencji tłumaczenia zawierają wyrażenia, których znaczenia w docelowym języku są niezrozumiałe lub nie można ich ustalić poprzez odwołanie się do dorobku doktryny czy orzecznictwa. Podejście prawnicze oparte na wiedzy przedmiotowej i precyzyjnej metodologii ustalania interlingwalnych ekwiwalentów eliminuje problemy wynikające z podejścia nieprawniczego. W części analitycznej artykułu przedstawiono metodologię prawniczego podejścia do rozwiązywania problemów translacyjnych i sposób jej

praktycznego zastosowania.

Słowa klucze: strategie przekładu; terminologia prawnicza; terminologia bezekwiwalentna; dekompresja terminologiczna

LEGAL AND ILLEGAL APPROACH IN DETERMINING TERMINOLOGICAL EQUIVALENTS IN THE PROCESS OF TRANSLATION ON THE EXAMPLE OF SELECTED LAW ACTS

Abstract: Authors of translations of legal codes do not usually inform about their approach to solving translational problems. One of the reasons is the firm belief in the need for a faithful and thus literal translation of the output text. This unlawful approach creates a field for unfounded creation of so-called Equivalent terminology. Consequently, translations contain expressions whose meanings in the target language are incomprehensible or cannot be determined by reference to the doctrine or case-law. A legal approach based on subject knowledge and a precise methodology for determining interlingua equivalents eliminates the problems arising from a non-lawful approach. In the analytical part of the article there is presented a methodology of the legal approach to solving translational problems and the method of its practical application.

Key words: translation strategies; legal terminology; non-equivalent terminology; terminological decompression

JURISTISCHER UND NICHTJURISTISCHER ANSATZ BEI DER ERMITTLUNG TERMINOLOGISCHER ÄQUIVALENTE IM ÜBERSETZUNGSPROZESS AUSGEWÄHLTER NORMTEXTE

Abstract: In den Einleitungen zu Übersetzungen von Gesetzbüchern wird kaum darüber informiert, wie translatorische Probleme bei deren Anfertigung bewältigt wurden. Eines der Gründe ist die vorherrschende Meinung von der Priorität der wörtlichen Übersetzung juristischer Texte, die keiner Begründung bedarf. Solch ein Ansatz schafft Bedingungen zur Annahme äquivalentloser Terminologie auch in Kontexten, in denen de facto äquivalente Entsprechungen zwischen zwei Rechtssystemen vorhanden sind. Ist das der Fall, so enthalten wörtliche Übersetzungen Formulierungen, die in der Zielsprache unverständlich oder zumindest nicht usuell sind. Der juristische Ansatz basiert dagegen auf juristischem Fachwissen und einer präzisen Methodologie, mit der adäquate funktionale Entsprechungen ermittelt werden können. Somit können die Unzulänglichkeiten des nichtjuristischen Übersetzungsansatzes besser behoben werden. Im analytischen Teil des Artikels werden das juristische Vorgehen bei der Lösung translatorischer Probleme auf terminologischer Ebene sowie dessen praktische Anwendung

dargestellt.

Schlüsselwörter: Übersetzungsstrategien; Rechtsterminologie; äquivalentlose Terminologie; terminologische Transparenz

Wstęp

Tłumaczenia aktów ustrojowych mają już dosyć długą tradycję i kluczowe znaczenie dla studiów ustrojowych. Nie bez znaczenia jest także wkład takich przekładów w popularyzację kultur konstytucyjnych obcych państw.

Opisywane w literaturze przedmiotu problemy jakości przekładów aktów prawnych i innych są wynikiem nieprawidłowego podejścia do zadania translacyjnego (zob. np. Matulewska 2014). Jednym z poważniejszych problemów jest kreowanie terminologii bezekwiwalentnej wynikające m.in. z braku dostatecznej wiedzy przedmiotowej tłumaczy. Stąd skłonność do stosowania tłumaczenia dosłownego (Iluk 2017: 539).

W pierwszej części artykułu scharakteryzowano podejście nieprawidłowe do przekładu tekstów prawnych oraz omówiono jego podstawowe wady. W dalszej części omówiono kwestie semantycznej transparentności terminów prawnych oraz podejście prawnicze bazujące na wiedzy dziedzinowej i precyzyjnej metodologii postępowania. Krytyczna analiza materiału językowego wykazuje, że prawnicze słowniki translacyjne zawierają błędne propozycje przekładów wynikające z nieprawidłowego podejścia do ustalania ekwiwalentów w języku docelowym.

W części analitycznej zostanie zaprezentowane prawnicze podejście do rozwiązywania problemów translacyjnych na przykładzie nazw uznanych w literaturze przedmiotu i leksykografii za bezekwiwalentne w oparciu o wybraną terminologię z przekładu konstytucji kantonu Zurych.

1. Stosowane i zalecane podejścia do przekładu tekstów prawnych w literaturze translacyjnej

We współczesnej polskiej literaturze przedmiotu brak jest obszerniejszych wypowiedzi autorów przekładów aktów prawnych na temat zastosowanych przez siebie zasad translacyjnych, mimo iż takie informacje wpłynęłyby niewątpliwie na lepsze rozumienie przełożonego tekstu¹. W tym kontekście interesująca jest refleksja Ewy Weigend, która przełożyła na język niemiecki polski kodeks postępowania karnego:

Sie [Probleme und Schwierigkeiten] betreffen in erster Linie die Frage, welche Übertragungsmethode man seiner Arbeit zugrunde legen soll: die wortgetreue Übersetzung, die möglichst nahe am Original bleibt und dadurch die Gefahr von Fehlinterpretation minimiert, oder die freie Übersetzung, die zwar den Sinn der einzelnen Rechtsinstitute für den deutschen Leser leichter verständlich macht, sich dabei jedoch notwendig vom Wortlaut des zu übersetzenden Textes entfernt (Weigend 2004: 20).

Przytoczony cytat egzemplifikuje następujące przekonania wielu tłumaczy:

- (i) podstawowym obowiązkiem tłumacza jest zachowanie maksymalnej wierności wobec tekstu wyjściowego;
- (ii) dosłowne (literalne) tłumaczenie minimalizuje możliwość błędnej interpretacji tekstu wyjściowego;
- (iii) przyjęcie innych strategii przekładu niesie niebezpieczeństwo oddalenia się od sformułowań w tekście wyjściowym.

Z powyższego wynika, że powodem tej preferencji jest subiektywna obawa przed niezachowaniem wierności wobec tekstu wyjściowego. Na priorytetowe jej zachowanie w tłumaczeniu wskazuje *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem* (2005: 95), który nakłada na tłumaczy wręcz „obowiązek wyrażania w języku docelowym stałego związku treści tłumaczenia z kulturą języka źródłowego” i „niezacierania specyfiki tekstu źródłowego” oraz powtarzany w literaturze przekładoznawczej pogląd, że przekład ukryty

¹ W przeciwieństwie do współczesnych tłumaczeń autorzy przekładu *Kodeksu cywilnego obowiązującego na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej (przekład urzędowy)* (1923) z języka niemieckiego we wstępie przedstawili dość szczegółowo swoje założenia, a zwłaszcza problemy translacyjne.

(dynamiczny, komunikacyjny) może wprowadzać w błąd, sugerując identyczność pojęć prawnych lub nawet ekwiwalencję materialną (por. Iluk, 2016b: 502-503). Najdobitniej został on sformułowany przez Gernota Hebenstreita (1997: 109) w następujący sposób:

Die Verwendung von funktionalen Entsprechungen hat zwar den Vorteil der leichten Verständlichkeit, bringt aber aufgrund der geschilderten Inkongruenz der Begriffssysteme einen Verlust an Genauigkeit mit sich und birgt die Gefahr falscher Implikationen. Aufgrund der Einordnung des Begriffs in das eigene Weltbild kann es dazu kommen, dass der Jurist Rechtsfolgen in ihn „hineininterpretiert“, die dem ausgangssprachlichen Weltbild fremd oder gar mit diesem überhaupt unvereinbar sind.

Wskazane zagrożenia ma eliminować tłumaczenie dosłowne (źródłopodobne), w którym związek z kulturą prawną języka wyjściowego jest najbardziej ewidentny. Jak to zostało wykazane w innym miejscu, tłumaczenie dosłowne tekstów prawnych, bazujące na ekwiwalencji formalnej, jest także korzystne dla samego tłumacza (por. Iluk 2017). Tłumaczenie dosłowne

- (i) stawia osobom dokonującym przekładu relatywnie niższe wymogi co do poziomu wiedzy o wyjściowym i docelowym języku prawnym;
- (ii) nie wymusza głębszej analizy znaczeń wyrazów i poszukiwania adekwatnych pod względem pojęciowym i preskryptywnym odpowiedników w docelowym systemie prawnym;
- (iii) ułatwia proces tłumaczenia poprzez rezygnację m.in. ze żmudnych poszukiwań odpowiedników funkcjonalnych za pomocą np. mikroporównań;
- (iv) utrwala przekonanie, że „poszczególnym jednostkom leksykalnym języka wyjściowego da się przyporządkować jednostki leksykalne języka docelowego, które mają takie samo znaczenie” (Hejwowski 2004: 29) i tym samym nawyk korzystania z opracowań leksykograficznych bez pogłębionej refleksji i analizy;
- (v) stwarza szerokie pole do kalkowania wzorów semantycznych terminów języka wyjściowego, czego efektem jest tłumaczenie ewidentne lub wręcz egzotyzyzujące;
- (vi) daje się zweryfikować poprzez prostą retranslację, która pozornie ma zabezpieczać tłumacza przed zarzutem

niewłaściwie wykonanego tłumaczenia.

Zdecydowanie przeciwną opinię w tej sprawie reprezentuje w polskiej literaturze przedmiotu m.in. Barbara Kielar. Na podstawie krytycznej analizy m.in. przekładów polskiej konstytucji na język angielski i konstytucji europejskiej na język polski przekonuje, że również „nadmierna dosłowność może prowadzić do wywołania u odbiorców wtórnych fałszywych skojarzeń co do istoty instytucji funkcjonujących w lingwokulturze źródłowej” (Kielar 2003: 131). W tym kontekście warto też przytoczyć refleksję Wolfa Burkarda (2004), szwajcarskiego adwokata, który po przetłumaczeniu brazylijskiego kodeksu cywilnego na język niemiecki podzielił się następującą dygresją na temat zasad tłumaczenia aktów prawnych:

[...] selbst die beste Übersetzung [ist] lediglich das Resultat einer Kette von Informationsselektionen, -reduktionen, -auslegungen, -verarbeitungen und erneuerter Aufarbeitung sowie größtmöglicher Informationsrekonstruktion, niemals aber eine wortwörtlich aufzufassende, spiegelbildliche Abgleichung in der Zielsprache².

Burkhardt trafnie zauważa, że tłumaczenie tekstów prawnych nie może być lustrzanym odbiciem tekstu wyjściowego w języku docelowym. Dobry przekład jest efektem selekcji informacji, wykładni i daleko idącej rekonstrukcji informacji. Zgodnie z powyższym przekład nie może być wyłącznie zorientowany na tekst wyjściowy.

2. Kreowanie terminologii bezekwiwalentnej przez nieprawnicze podejście do tłumaczenia aktów prawnych

Obiektywny deficyt ekwiwalentów w docelowym języku prawnym wynika z rzeczywistego braku analogicznych instytucji prawnych, odmiennej kategoryzacji rzeczywistości pozajęzykowej lub odmiennych rozwiązań w docelowym systemie prawnym. Odmienność czy wręcz nieprzystawalność systemów prawnych odzwierciedla się najwyraźniej w lukach terminologicznych.

Na podstawie własnego doświadczenia translacyjnego i porównawczych badań języków prawnych dochodzę do wniosku, że

² Wytuśzczenie autora.

można też mówić o pozornym deficycie terminologicznym, który jest skutkiem nieprawidłowego podejścia do ustalania ekwiwalentów w docelowym systemie prawnym. Bez wystarczającej wiedzy prawnej i analizy porównawczej tłumacz często bezpodstawnie orzeka, że pewne terminy nie mają odpowiedników w systemie docelowym. W ten sposób tworzy się – moim zdaniem – przestrzeń do sztucznego kreowania terminologii bezekwiwalentnej. Pod tym pojęciem rozumie się takie terminy, którymi nazywa się denotaty występujące w wyjściowym systemie prawnym i dla których nie ma lub nie ustalono jeszcze (np. w słownikach translacyjnych) stałych i zweryfikowanych odpowiedników w języku docelowym (Nowak 2006: 185).

Deficyt wiedzy prawnej nie pozwala bowiem stwierdzić, czy dane określenie występujące w konkretnym tekście wyjściowym należy interpretować zgodnie ze znaczeniem słownikowym, czy też zgodnie z regułami semantycznymi języka prawnego. W języku prawa to samo określenie może mieć specjalistyczne odniesienia denotacyjne i naturalny ekwiwalent terminologiczny w języku docelowym stosownie do aktualizowanego znaczenia. Brak wiedzy prawnej oraz pozornie semantycznie transparentne nazwy złożone skłaniają zatem do pochopnego przyjęcia potocznego znaczenia wyrazów lub związków wyrazowych. Skłonności tej nie ulegają wyłącznie tłumacze, lecz także autorzy słowników. Tezę tę potwierdzają analizy słowników translacyjnych, w których wiele nazw prawnych o charakterze terminologicznym nie zostało opracowanych, ponieważ – jak się wydaje – nie dopatrzone się w nich prawnego znaczenia³. W takiej sytuacji efektem nieuzasadnionego domniemania języka potocznego jest najczęściej kalka semantyczna terminu wyjściowego lub neologizm, naruszający zasadę ekwiwalencji pojęciowej i normatywnej w języku docelowym (Iluk 2015: 633.) Tezę tę potwierdza na przykład opracowane hasło *Räumungsfrist* w słowniku translacyjnym Kilian i Kilian (2014: 564). Podana w nim propozycja przekładu *termin do opróżnienia* jest pochopnie podaną kalką semantyczną niemieckiej

³ Autorzy słowników translacyjnych nie informują użytkowników o przyjętych kryteriach, według których dokonali selekcji materiału leksykalnego do swoich słowników. Dlatego można odnieść wrażenie, że wybór został dokonany dość przypadkowo. Np. w słowniku Kilian/Kilian 2014 występuje hasło *Beschwerdefrist*, ale nie ma nazwy z tego samego pola terminologicznego *Rechtsbehelfsfrist*. Podobnych przypadków jest znacznie więcej.

nazwy⁴.

Brak określonych haseł i ich odpowiedników w języku docelowym w słownikach translacyjnych skutecznie utrwała przekonanie tłumaczy o istnieniu terminów bezekwiwalentnych nawet w takich zakresach, w których ekwiwalencje funkcjonalne istnieją i można je ustalić na podstawie dobrej orientacji w dwóch systemach prawnych lub za pomocą mikroporównań.

W ocenie praktykujących prawników nieprawnicze podejście do przekładu skutkuje tym, że dokonane tłumaczenia aktów prawnych często zawierają wyrażenia, których „znaczenia nie można ustalić wprost przez odwołanie się do terminologii prawa krajowego lub krajowego dorobku doktryny i orzecznictwa”, o czym donosi się w *Gazecie Prawnej* (Dudek i Bohowicz 2011). Co więcej, Marek Porzycki (2004) w swoim krytycznym artykule „Lawina bełkotliwych przekładów” na łamach Rzeczypospolitej zarzuca autorom tłumaczenia traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską na język polski nierozumienie tekstu wyjściowego, a nawet „analfabetyzm prawny” na płaszczyźnie terminologicznej⁵. W ostatnim czasie Patryk Przeździecki (2018) wskazuje na błędne tłumaczenie dyrektywy *Markets in Financial Instruments Directive II* na język polski, w którym „[...] pomiędzy wersją polską a angielską istnieje językowa i prawna przepaść. Ba, przepisy te są ze sobą rażąco sprzeczne, a wyrażone w nich normy prawne wzajemnie się wykluczają”. Z takimi wadami przekład tekstu prawnego lub prawniczego nie spełnia podstawowego celu, jakim jest uzyskanie tego samego efektu prawnego. Dla podmiotów stosujących prawo może to być źródłem negatywnych konsekwencji⁶. Tezę tę potwierdził w przekonujący sposób również niemiecki prawnik Jürgen Basedow (1996: 749). Analizując przekład art. 10, ust. 2. lit. b Rozporządzenia Rady (EWG) nr 4056/86 z dnia 22 grudnia 1986 r. na język niemiecki, stwierdził jego poważną wadliwość prawną. Dostrzeżony problem powstał w wyniku nieprawniczego podejścia do tłumaczenia francuskiego terminu *personne morale* za

⁴ Adekwatnymi odpowiednikami niemieckiego określenia *Räumungsfrist* są *termin opuszczenia lokalu* lub *termin eksmisji*.

⁵ <https://archiwum.rp.pl/artukul/479748-Lawina-belkotliwych-przekladow.html> (16.03.2020).

⁶ Na problem wadliwych tłumaczeń przepisów unijnych na język polski zwrócił uwagę również poseł Tomasz Lenz w swojej interpelacji do Ministra Sprawiedliwości nr 16529 z dnia 13 maja 2010 r.: <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/59D53C43> (16.03.2020).

pomocą najbliższego naturalnego odpowiednika *juristische Person*, które zniekształciło w rażący sposób sens regulacji⁷. Główną przyczyną tego błędu było nieprawidłowe podejście do przekładu, wywołane niedostateczną wiedzą przedmiotową z zakresu francuskiego i niemieckiego prawa spółek handlowych.⁸

3. Poziom transparentności terminologicznej i jej wpływ na odkodowanie znaczeń nazw prawnych

Odkodowanie nazw prawnych wymaga różnego poziomu wiedzy merytorycznej. Zależy to m.in. od stopnia pojęciowej transparentności terminu. Najniższy próg przejrzystości semantycznej cechuje nazwy niezłożone, tj. składające się z jednego słowa. Np. Haftung – odpowiedzialność cywilna, przepustka – Passierschein, Approbation – prawo wykonywania zawodu lekarza lub farmaceuty. Nazwa jest pojęciowo transparentna, jeśli znaczenie podstawy (członu utożsamiającego) wchodzi do jej znaczenia, a pozostałe składniki wymieniają określone cechy definicyjne (por. Iluk, Semantyczna, 2016)⁹. Warunek ten najlepiej spełniają nazwy złożone, mające formę skupień terminologicznych. Np.: obowiązek podatkowy, planowanie przestrzenne, kontrola policyjna, archiwum państwowe. Problem przejrzystości semantycznej powstaje również wtedy, kiedy ustawodawca lub ustrojodawca nadał nazwom specyficzne znaczenie odbiegające od znaczenia słownikowego. Np. Erinnerung, Kaufmann, Abteilung, Deckung, Rat¹⁰

Wymienione przykładowo nazwy są dla nieprawnika semantycznie nietransparentne, ponieważ ich struktura

⁷ Podobny błąd merytoryczny występuje w polskim tłumaczeniu tego rozporządzenia.

⁸ W przekładach analogicznych rozporządzeń dotyczących transportu drogowego i lotniczego, dokonanych przez innych tłumaczy, tego błędu nie ma, ponieważ użyto ekwiwalentu funkcjonalnego różniącego się motywami nazwotwórczymi.

⁹ W tym kontekście w literaturze niemieckojęzycznej używa się określenia Selbstdeutigkeit. Według Susanne Göpferich, (2003) kryterium semantycznej przejrzystości jest spełnione, jeśli nazwy odzwierciedlają inherentne cechy pojęcia przez nie określanego.

¹⁰ W języku prawa *Erinerung* jest nazwą środka odwoławczego, *Kaufmann* m.in. tytułem zawodowym lub określeniem przedsiębiorcy, *Abteilung* nazwą wydziału sądu niższej instancji, *Rat* m.in. nazwą organu państwowego, gospodarczego, tytułu zawodowego.

powierzchniowa nie sygnalizuje żadnych odniesień do konstytutywnych cech oznaczanego pojęcia prawnego. Utrudnia to asocjacje interlingwalne, umożliwiające właściwe skojarzenia terminologiczne. Brak odpowiednich skojarzeń i/lub stosownych haseł w słowniku translacyjnym sprawia, że w takich przypadkach nadużywa się uznawania ich statusu jako terminów bezekwiwalentnych. Na potwierdzenie tej tezy można wskazać uznane słowniki translacyjne Banaszaka (2008: 278) i Kilian i Kilian (2014: 263), w których albo brak jest interesujących nas haseł (*Geldauflage*), albo proponowane ekwiwalencje nie są odpowiednie (dla *nawiązka*). Co więcej, w literaturze przedmiotu zdarza się utrzymywać przekonania o braku ekwiwalencji bez dokonywania odpowiednich analiz, co jest wynikiem braku wiedzy dziedzinowej. I tak dla np. terminu *nawiązka* rekomenduje się *Geldbuße*, *Geldleistung*, *Bußzahlung*. Wszystkie z tych propozycji są merytorycznie wadliwe, ponieważ ich cechy pojęciowe nie pokrywają się z definicją polskiego terminu.

Tymczasem zgodnie z art. 47 i 48 kk¹¹ *nawiązka* jest środkiem o charakterze represyjno-odszkodowawczym, stosowanym z reguły obok kary zasadniczej, z którym wiąże się konieczność pieniężnego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na rzecz pokrzywdzonego, albo określonej organizacji społecznej lub Skarbu Państwa. Podobną instytucję prawa przewiduje niemiecki kodeks karny w § 56b w ustępie 1 i 2 StGB.¹²

(1) Das Gericht kann dem Verurteilten **Auflagen** erteilen, die der Genugtuung für das begangene Unrecht dienen. [...]

(2) Das Gericht kann dem Verurteilten auferlegen,

1. nach Kräften den durch die Tat verursachten Schaden wiedergutzumachen,
2. einen Geldbetrag zugunsten einer gemeinnützigen Einrichtung zu zahlen, wenn dies im Hinblick auf die Tat und die Persönlichkeit des Täters angebracht ist,
3. sonst gemeinnützige Leistungen zu erbringen oder
4. einen Geldbetrag zugunsten der Staatskasse zu zahlen. [...]¹³

Przytoczony przepis określa precyzyjnie cechy pojęciowe *nawiązki*. Przede wszystkim jest to rodzaj zadośćuczynienia za spowodowaną krzywdę (ust.1 pkt 1), względnie odszkodowanie pieniężne (ust. 2 pkt

¹¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.2019.0.1950 ze zm.).

¹² Strafgesetzbuch in der Fassung vom 15. November 2019.

¹³ Wyłuszczenie autora.

1) na rzecz pokrzywdzonego ewentualnie uszkodzonego. Ponadto podmiotami, które mogą być jej beneficjentami, są również organizacje pożytku publicznego (ust. 2 pkt 2 i 3). Niemiecki ustawodawca ponadto przewidział, że *Auflage* może zostać orzeczona także na rzecz Skarbu Państwa (ust. 2 pkt 4). Jeśli ma ona charakter pieniężny, to daje się temu eksplicytny wyraz w orzeczeniach sądowych, w których używa się określenia *Geldauflage*. W świetle przeprowadzonej analizy należy uznać, że w niemieckim prawie karnym istnieje sankcja w postaci nawiązki, w związku z czym wskazywany ekwiwalent *Bußzahlung* jest nieadekwatną propozycją przekładową, ponieważ instytucja prawa o tej nazwie jest karą grzywny orzeczaną wyłącznie na rzecz Skarbu Państwa¹⁴.

Trudność przekładu polskiej nazwy *nawiązka* na język niemiecki nie wynika tylko z jej semantycznej nietransparentności i specyficznej motywacji niemieckiego odpowiednika¹⁵. Źródło problemu tkwi również w znacznie szerszej dystrybucji nazwy *Auflage*. Nazwa ta występuje bowiem w prawie administracyjnym, spadkowym, zobowiązań, zgromadzeń i karnym¹⁶. Znacznie szersza dystrybucja niemieckiego terminu prawnego sprawia, że z perspektywy polskiego języka prawa uwidacznia się jego polisemia, nawet jeśli z perspektywy języka wyjściowego dana nazwa wydaje się monosemiczna¹⁷. Z przeprowadzonego porównania cech pojęciowych wynika, że intensje nazw *nawiązka* i *Auflage* w prawie karnym pokrywają się w znacznym stopniu, natomiast ich ekstensje ze względu na odmienną dystrybucję są dość zróżnicowane i dlatego w innych działach prawa ta sama nazwa może być inaczej definiowana i z tego względu może też

¹⁴ Z treści § 56 StGB jednoznacznie wynika, że (*Geld*)*Auflage* nie występuje wyłącznie w niemieckim prawie karnym nieletnich.

¹⁵ Nietransparentność semantyczna polskiej nazwy wynika z faktu, że cechy pojęciowe nazwanej instytucji prawa nie występują w jej strukturze powierzchniowej.

¹⁶ Obecny w polskim systemie prawnym kazuizm, polega na tym, że nawiązka jest możliwa do orzeczenia za sprawstwo ustawowo określonych przestępstw, czego – jak się wydaje – nie ma w prawie niemieckim.

¹⁷ Zgodnie z poglądem Wiesława Banysia (2005: 59) dany wyraz ma tyle znaczeń w języku wyjściowym, ile odpowiedników tłumaczeniowych w języku docelowym. Podobne stanowisko reprezentują Dmitrij Dobrovolskij i Artëm Šaradin (2002: 528). W publikacjach szwajcarskich zwraca się również uwagę na to, że prace legislacyjne w kilku językach dają szansę uchwalania precyzyjniejszego prawa. Tłumaczenia pozwalają bowiem już na wczesnym etapie prac legislacyjnych wykryć niepożądane wieloznaczności, pozorne ekwiwalencje lub dywergencje w tekście prawnym (Borghi/Burr/Reiner 2009: 3).

mieć różne odpowiedniki terminologiczne w języku docelowym¹⁸. Zgodnie z poglądem Sandriniego (1996: 148) okoliczność ta nie stanowi przeszkody, aby rzeczony nazwy uznać za ekwiwalenty funkcjonalne w prawie karnym.

Najwyższy poziom transparentności wykazują nazwy wielowyrazowe (tzw. skupienia terminologiczne). Problemy translacyjne powstają jednakże w sytuacji, kiedy ekwiwalentne nazwy różnią się motywami nazwotwórczymi lub ich ilością, co zakłada nie tylko właściwe skojarzenia interlingwalne, lecz także wymaga dekompresji semantycznej, tj. rozpakowania znaczenia nazw. Dotyczy to zwłaszcza niemieckich złożzeń klamrowych, w których niektóre motywy nazwotwórcze nie występują w strukturze powierzchniowej (Iluk 2016a: 421). Np. Rechnungsbericht (= opinia biegłego referenta), Gründungsaufwand (= koszty poniesione w związku z powołaniem np. spółki), Strafanzeige (= zgłoszenie popełnienia przestępstwa).

W przypadku języka prawa dekompresja terminologiczna oparta na wiedzy dziedzinowej dotyczy nie tylko znaczenia danego terminu, lecz także jego dystrybucji, tj. przyporządkowania go do określonej instytucji prawa z uwzględnieniem dziedziny, w której ona występuje, albo materii determinującej określony rodzaj procedury lub tryb postępowania, a nierzadko tylko konkretnego aktu normatywnego. Konstatacja ta jest niezwykle istotna, ponieważ formalnie te same nazwy mogą być odmiennie zdefiniowane w różnych dziedzinach prawa lub nawet konkretnych aktach normatywnych. Z tego powodu ważnym aspektem dekompresji terminologicznej jest ustalenie dystrybucji terminu i wynikające z niej implikacje prawne¹⁹. W świetle powyższego użycie terminu prawnego niezgodnie z jego dystrybucją jest poważnym błędem translacyjnym. Zagrożenie takie istnieje szczególnie wtedy, kiedy konsultowane słowniki translacyjne wymieniają kilka odpowiedników terminologicznych bez informacji o ich dystrybucji. Tak jest na przykład w słowniku Banaszaka (2008: 486), który dla polskiego terminu *skarga* podaje bez jakiegokolwiek komentarza trzy niemieckie odpowiedniki: *Beschwerde*, *Erinnerung*

¹⁸ Por. definicję legalną *Auflage* w § 36 ust. 2 nr. 4 *Verwaltungsverfahrensgesetz* vom 23. Januar 2003 (BGBl. I S. 102).

¹⁹ Pod tym pojęciem należy rozumieć wszystkie obszary, w tym dziedziny prawa, w których występuje określona nazwa w danym znaczeniu (Iluk 2014: 43-44).

i *Klage*²⁰. W takiej sytuacji konieczne jest ustalenie cech definicyjnych oraz zakresów dystrybucyjnych, by na tej postawie dokonać prawidłowego wyboru obcojęzycznego odpowiednika. Poruszony problem jest szczególnie ważny w sytuacjach, w których w jakiejś sprawie możliwe byłoby złożenie zażalenia lub skargi, czyli różnych środków zaskarżania. Niezgodnie z dystrybucją wybrany odpowiednik wprowadzałby adresata tłumaczenia w błąd i w poważny sposób naruszyłby zasadę zachowania równoważnego efektu prawnego. Zgodnie z powyższym *Erinnerung* jest odpowiednikiem polskiej nazwy *skarga*, jeśli dotyczy ona wyłącznie decyzji komornika, refendarza sądowego lub sędziego w ściśle określonych prawem przypadkach (Creifelds 1990: 361). Tego ograniczenia dystrybucyjnego nie dostrzeżono nawet w specjalistycznym słowniku translacyjnym Kilian i Kilian (2014: 427), w którym dla wyrażenia *skarga na orzeczenie refendarza sądowego* podaje się błędnie niemiecki odpowiednik *Beschwerde gegen Rechtspflegereentscheidung*, ponieważ w ewidentny sposób narusza dystrybucję terminu *Beschwerde*²¹.

4. Prawnicze podejście w ustalaniu odpowiedników terminologicznych w docelowym systemie prawnym

Prawnicze podejście w ustalaniu odpowiedników terminologicznych w docelowym porządku prawnym wymaga odpowiedniej orientacji i zastosowania odpowiednich procedur. Szczegółowo zostały one opisane w innym artykule (zob. Iluk 2015). W tej sekcji odnośne procedury zostaną wykorzystane do ustalenia odpowiedników terminów pozornie bezekwiwalentnych w docelowym systemie prawnym.

²⁰ Trudność ustalenia adekwatnego odpowiednika w języku docelowym dodatkowo utrudnia niejednoznaczność w rozumieniu pojęcia skargi w polskim języku prawnym i prawniczym.

²¹ Por. § 11 Rechtspflegergesetz vom 14. April 2013 (BGBl. I S. 778, 2014 I S. 46).

4.1. Procedury ustalania odpowiedników w przypadku terminów pozornie bezekwiwalentnych

W przypadku terminów pozornie bezekwiwalentnych oprócz szczegółowej wiedzy dziedzinowej ustalanie odpowiedników wymaga odpowiedniej metodologii. Procedura ta składa się z następujących kroków:

- (i) ustalenie ekwiwalentnych źródeł terminologicznych,
- (ii) identyfikacja i ustalenie zakresów znaczeniowych poszukiwanych terminów w dwóch systemach prawnych,
- (iii) porównanie i określenie wspólnych zakresów znaczeniowych i dystrybucyjnych,
- (iv) wybór optymalnego odpowiednika dla poszukiwanego ekwiwalentu w języku prawa docelowego.

Z powyższego widać, że proponowany tryb postępowania uwzględnia oba zakresy: znaczenie terminu prawnego i jego dystrybucję. Powodzenie tej metody zależy od umiejętności ustalenia ekwiwalentnych źródeł terminologicznych i porównania definicji poszukiwanych pojęć prawnych, aby na tej podstawie dokonać wyboru adekwatnego odpowiednika w docelowym systemie prawnym.

4.2. Przykłady prawniczego sposobu poszukiwania odpowiedników terminów pozornie bezekwiwalentnych

W dalszej części tego rozdziału zostanie przedstawiony prawniczy sposób poszukiwania odpowiedników terminów pozornie bezekwiwalentnych na przykładzie nazw zaczerpniętych z Konstytucji Kantonu Zurych z 2005 r.

Przykład 1. Ortsbild

Przykładem nazwy semantycznie pozornie bezekwiwalentnej jest określenie *Ortsbild* użyty w art. 103 ust. 2 KKZ:

Kanton und Gemeinden sorgen für die Erhaltung von wertvollen Landschaften, Ortsbildern, Gebäudegruppen und Einzelbauten sowie von Naturdenkmälern und Kulturgütern.

W żadnym z dostępnych w Polsce specjalistycznych słowników prawniczych ani leksykograficznych źródeł internetowych nie ma hasła *Ortsbild*. Brakuje go także w niemiecko-polskich w słownikach translacyjnych. W przekładzie *Konstytucji Konfederacji Szwajcarskiej* autorstwa Zdzisława Czeszejko-Sochackiego oddano to określenie jako *osobliwości lokalne*.²² Problem w tym, że osobliwością lokalną poza architekturą mogą być także lokalne zwyczaje, powiedzenia, święta ludowe, potrawy kulinarne, stroje itd. Wydaje się, że w kontekście cytowanego przepisu nie chodzi o aż tak szerokie rozumienie tego pojęcia, a jedynie o sferę związaną z szeroko rozumianym wyglądem miejsca. Świadczy o tym wymienienie w przywołanym przepisie elementów składających się na sferę wizualną: „walory krajobrazowe, zespoły obiektów i pojedyncze obiekty, pomniki natury i dóbr kultury”. Trzeba więc stwierdzić, że autor przekładu słusznie posłużył się w tym miejscu metodą przekładu dynamicznego, mimo to translacat w istotny sposób zniekształca sposób rozumienia przepisu, ponieważ nie jest zgodny z zamiarem legislatora. Aby ustalić adekwatny i zgodny z intencją ustawodawcy odpowiednik w docelowym systemie prawnym, należy zachować ekwiwalencję pojęciową i normatywną. Kluczowe znaczenie będzie miała w tym przypadku wykładnia znaczenia i zakresu tego pojęcia (por. Iluk 2015). W popularnej Wikipedii, pojęcie *Ortsbild* definiuje się jako:

*Das Ortsbild ist das Erscheinungsbild einer Ortschaft und im weiteren Sinne einer Stadt (Stadtbild). Dazu zählt der gesamte Raum, also neben Gebäuden auch Straßen, Plätze, Parkanlagen, Laternen und die weitere Ausstattung. Das Ortsbild steht im Wechselspiel mit dem Landschaftsbild*²³.

W świetle powyższej definicji kluczowe jest wyjaśnienie wyrażenia *Erscheinungsbild*, ale na tym etapie ustalania wykładni na cele przekładu widać już, że chodzi o kontekst architektoniczny, budowlany i planowania przestrzennego. Według słownika Duden słowo *Erscheinungsbild* należy rozumieć jako „auf den Betrachter wirkendes äußeres Bild von jemandem, etwas”²⁴. Chodzi zatem o wrażenia odbierane wyłącznie za pomocą wzroku. Odpadają więc regionalna

²² Por. art. 78 Konstytucji Konfederacji Szwajcarskiej (Czeszejko-Sochacki 2000).

²³ Wikipedia: <https://de.wikipedia.org/wiki/Ortsbild> (dostęp 10.09.2018).

²⁴ Duden Online: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Erscheinungsbild> (dostęp 10.09.2018). Na podkreślenie załuguje tu wyrażenie *äußeres Bild*.

kuchnia, zwyczaj, nierealizowana technika rzeźby i obrazu sztuka ludowa itd. Istotą dotkniętej w omawianym przepisie problematyki jest ochrona dziedzictwa, które często koliduje z funkcjonalnością²⁵. Powyższa analiza prowadzi nas do wniosku, że omawiana nazwa jest terminem z dziedziny planowania przestrzennego²⁶. W polskiej ustawie o planowaniu przestrzennym znajduje się definicja legalna pojęcia *krajobraz priorytetowy* (Art. 16 lit. f), przez który należy rozumieć:

[...] krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania; [...].

Bez wątplenia legalna definicja terminu *krajobraz priorytetowy* pokrywa się ze względu na odniesienia referencyjne z pojęciem *Ortsbild*. W związku z powyższym, można zaproponować następujące tłumaczenie art. 103 ust. 2 KKZ:

Kanton i gminy dbają o ochronę walorów krajobrazowych, krajobrazu priorytetowego, zespołów obiektów i pojedynczych obiektów, jak również pomników przyrody i dóbr kultury.

Taki efekt jest możliwy po dokonaniu wykładni prawa i analizy stosownych przepisów prawnych. O wyborze strategii przekładu funkcjonalnego i konkretnego odpowiednika terminologicznego zdecydowała wiedza prawnicza.

Przykład 2. Quartier- oder Ortsteilkommission

Innym przykładem nazwy, której poprawny przekład wymaga szerszej

²⁵ W dalszej części artykułu przywołanego w Wikipedii czytamy: *Der Erhalt historischer Strukturen als Zeugnis der Entwicklung von Gesellschaft, Wirtschaft und Architektur, als Identifikationsmöglichkeit für die Bevölkerung, als Wertschöpfung und touristischer Wert steht oftmals im Konflikt mit der Suche nach Funktionalität, den Bedürfnissen von Verkehr, Bauwesen und vordergründigen wirtschaftlichen Interessen.*

²⁶ Na temat dystrybucji terminów zob. Ł. Iluk, *Juristische und methodologische Aspekte bei der Ermittlung terminologischer Äquivalenzen am Beispiel des Begriffsfeldes Minderjähriger, Jugendlicher und Heranwachsender im Kontext der deutschen, polnischen und slowakischen Rechtsordnung.* [W:] *Sprache und Sprachen in Forschung und Anwendung* (SiFA), Banská Bystrica 2016, S. 449-457 oraz Ł. Iluk, *Wiedza o języku prawnym w kształceniu tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych.* [W:] *Studia Niemcoznawcze*, Tom LIX, Warszawa 2017, s. 527-544.

wiedzy dziedzinowej, jest określenie *Quartier- oder Ortsteilkommission*, użyte w art. 88 Konstytucji Kantonu Zurych:

Die Gemeinden können kommunale Aufgaben Quartier- oder Ortsteilkommissionen zur selbstständigen Erfüllung übertragen.

Próba zachowania wierności w przekładzie tej nazwy z zachowaniem ekwiwalencji formalnej prowadzi do ewidentnej tautologii referencyjnej, której nie ma w tekście wyjściowym.

*Gminy mogą przekazywać komisjom dzielnicowym i komisjom dzielnicowym zadania komunalne do samodzielnej realizacji*²⁷.

W celu ustalenia ekwiwalencji pojęciowej i normatywnej konieczne jest ustalenie unormowania analogicznej materii w polskim systemie prawnym. Takie znajdziemy w art. 5 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym:

*Art. 5. 1. Gmina może tworzyć jednostki pomocnicze: sołectwa oraz dzielnice, osiedla i inne. Jednostką pomocniczą może być również położone na terenie gminy miasto.*²⁸

Po analizie tego przepisu nasuwa się wniosek, że funkcjonalnym odpowiednikiem wyrażenia *Quartier- oder Ortsteilkommission* jest w polskim systemie prawnym ustawowo zdefiniowane pojęcie *jednostki pomocnicze (gminy)*, na które składają się – obok sołectw i osiedli – dzielnice. Polski odpowiednik funkcjonalny jest terminem adekwatnym, mimo że jego motywacja jest zupełnie inna niż w języku wyjściowym. Dodatkowym problemem do rozwiązania jest ustalenie, czy w przekładzie można użyć naturalnie najbliższego ekwiwalentu członu *Kommission*, czy też należy zaproponować inny. Jak się przekonaliśmy, stosownie do art. 5 ust. 1 u.s.g.m., w polskim systemie prawnym przewidziana jest możliwość powoływania przez gminę jednostek pomocniczych takich jak: dzielnice, sołectwa, osiedla oraz inne. Na czele takich jednostek stoją *quasi-organy* lub inaczej pomocnicze organy gminy, które ustawodawca nazywa organami²⁹.

²⁷ Wyłuszczenie autora.

²⁸ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 ze zm.), dalej u.s.g.m.

²⁹ Zob. art. 35 ust. 3 pkt 2, 3 i 5 u.s.g.m.

W praktyce organy te nazywa się komisjami i mają charakter stały lub doraźny³⁰. Ich funkcjonalnym odpowiednikiem są komisje specjalne (*besondere Kommissionen*³¹), ale nie o nie chodzi w art. 88 KKZ³². Może się też wydawać, że najbliższym naturalnym ekwiwalentem członu określanego w złożeniach *Quartierkommission* i *Ortsteilkommission* jest określenie *komisja*. Dosłowny przekład całej nazwy jako *komisje dzielnicowe* nie jest jednakże pojęciowo adekwatny, ponieważ przetłumaczona nazwa kojarzy się z funkcjonującymi w Polsce dzielnicowymi komisjami dialogu społecznego, mającymi charakter wyłącznie opiniodawczy, inicjatywny i doradczy, natomiast *Quartier- oder Ortsteilkommissionen* to samodzielne organy władzy publicznej, które pełnią funkcje wykonawcze³³. Warto w tym miejscu zaprezentować stanowisko Jerzego Pieńkosa (2003: 136), który stwierdza, że istotnym warunkiem stosowania zasady przekładu dosłownego jest niekolidowanie znaczeń. Mając na względzie powyższą uwagę, należy uznać, że translatac *komisje dzielnicowe* narażony jest na ryzyko zakłócenia przekazu lub niezrozumienia istoty unormowania i jego funkcji (por. Pieńkos 2003: 136-137; Sandrini 1996: 158).

Z analizy obszaru zadań sugerowanych przez członków gremium przygotowującego projekt Konstytucji Kantonu Zurych z 2005 r., wśród których wymieniono tworzenie i utrzymanie parkingów, funkcjonowanie dzielnicowych urzędzeń dla młodzieży,

³⁰ Zob. np. § 2 pkt 15 Programu współpracy m.st. Warszawy w 2018 roku z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, stanowiący Załącznik do uchwały nr LVI/1418/2017 Rady m.st. Warszawy z dnia 19 października 2017 r. Mowa jest w nim o „komisjach konkursowych”. Por. także § 4 ust. 2 Statutu Samorządu Mieszkańców Sołectwa Grabnik przyjęty uchwałą Nr V/29/07 Rady Miejskiej w Krasnobrodzie z dnia 16 lutego 2007 roku, który ma brzmienie „Zebranie Wiejskie może powoływać stałe lub doraźne komisje, określając zakres ich działania”.

³¹ Por. § 46 b, § 56, § 83 a des Gesetzes über das Gemeindegewesen (Gemeindegewesetz) vom 6. Juni 1926 (131.1).

³² Zob. *Auswirkungen der neuen Kantonsverfassung (KV) auf die Gemeinden Eine Handlungsanleitung für SP-Behördenmitglieder und SP-Sektionen*, 2005, s. 20-21.: <https://spkantonzh.ch/app/uploads/2017/01/Publikation-Auswirkungen-der-neuen-Kantonsverfassung-Handlungsanleitungen-2005.pdf> (dostęp 10.09.2018).

³³ Por. § 2 ust. 1 Regulaminu organizacyjny Dzielnicowej Komisji Dialogu Społecznego w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy – Warszawa 2018: http://ngo.um.warszawa.pl/sites/ngo2.um.warszawa.pl/files/zalaczniki/komisje/uchwalony_17.04.2018_r._regulamin_dksu_bemowo.pdf (dostęp 11.09.2018).

bibliotek i kąpielisk, wynika, że funkcjonalnie organ/organy te odpowiadają pod względem kompetencji zarządom dzielnic³⁴. Choćby z tego względu nazwa *zarządy dzielnic* (wraz ze stosownym przypisem wyjaśniającym) jest bardziej adekwatnym odpowiednikiem w języku polskim. Po uwzględnieniu tych uwag przekład art. 88 KKZ powinien wyglądać tak:

*Gminy mogą przekazywać **zarządom jednostek pomocniczych** zadania komunalne do samodzielnej realizacji.*³⁵

Wnioski

Efektom przedstawionego podejścia do przekładu terminologii jest pełna transparentność treści regulacji prawnej dla jurysty, który nie zna języka wyjściowego. Podstawą takiego podejścia jest pogląd Petera Sandriniego (1996: 140), który uważa, że ekwiwalentne terminy mają mieć tożsame intencje, podczas gdy ich ekstensje (tj. prawne zastosowanie pojęć) nie muszą się pokrywać. Podobne stanowisko prezentuje Gérard-Réne de Groot (1990: 124), który nadzorował przekład holenderskiego kodeksu cywilnego na język niemiecki, przestrzegając jednocześnie, by zakres znaczeniowy poszukiwanego ekwiwalentu w tekście docelowym nie był ani za szeroki, ani za wąski w stosunku do znaczenia pojęć w tekście wyjściowym. Należy przy tym podkreślić, że podstawą podejścia prawniczego do zadania translacyjnego jest przeprowadzenie niezbędnej analizy porównawczej. Do tego niezbędna jest wiedza merytoryczna przejawiająca się w wiedzy dziedzinowej, gwarantująca ustalenie najwyższego poziomu ekwiwalencji referencjalnej i normatywnej. Szczególną zaletą prawniczego podejścia jest również to, że skutecznie eliminuje problem tzw. terminologii bezekwiwalentnej, który prawnikom utrudnia zrozumienie treści przekładu.

³⁴ Zob. Auswirkungen der neuen Kantonsverfassung (KV) auf die Gemeinden Eine Handlungsanleitung für SP-Behördenmitglieder und SP-Sektionen, 2005, s. 21.

³⁵ Wytluszczenie autora.

Bibliografia

Literatura prymarna

- Auswirkungen der neuen Kantonsverfassung (KV) auf die Gemeinden
Eine Handlungsanleitung für SP-Behördenmitglieder und SP-
Sektionen, 2005:
[https://spkantonzh.ch/app/uploads/2017/01/Publikation-
Auswirkungen-der-neuen-Kantonsverfassung-
Handlungsanleitungen-2005.pdf](https://spkantonzh.ch/app/uploads/2017/01/Publikation-Auswirkungen-der-neuen-Kantonsverfassung-Handlungsanleitungen-2005.pdf) (dostęp 10.09.2018).
- Czeszejko-Sochacki, Zdzisław. 2000. *Konstytucja Federalna
Konfederacji Szwajcarskiej z dnia 18 kwietnia 1999 r.*
Warszawa.
- Die polnische Strafprozessordnung – Kodeks postępowania karnego.*
Zweisprachige Ausgabe. Tłumaczenie Ewa Weigend. Freiburg
im Breisgau, edition iuscrim, 2004.
- Gesetz über das Gemeindewesen (Gemeindegesezt) vom 6. Juni 1926
(131.1).
- Interpelacja nr 16529 z dnia 13 maja 2010 r.:
<http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/59D53C43>
(16.03.2020).
- Kodeks cywilny obowiązujący na ziemiach zachodnich
Rzeczypospolitej Polskiej.* 1923. Warszawa: Ministerstwo
Sprawiedliwości
- Rechtspflegergesetz vom 14. April 2013 (BGBl. I S. 778, 2014 I S. 46).
- Regulaminu organizacyjny Dzielnicowej Komisji Dialogu
Społecznego w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy –
Warszawa 2018:
[http://ngo.um.warszawa.pl/sites/ngo2.um.warszawa.pl/files/za-
laczniki/komisje/uchwalony_17.04.2018_r._regulamin_dksu
_bemowo.pdf](http://ngo.um.warszawa.pl/sites/ngo2.um.warszawa.pl/files/zalaczniki/komisje/uchwalony_17.04.2018_r._regulamin_dksu_bemowo.pdf) (dostęp 11.09.2018).
- Statut Samorządu Mieszkańców Sołectwa Grabnik przyjęty uchwałą Nr
V/29/07 Rady Miejskiej w Krasnobrodzie z dnia 16 lutego
2007 roku.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.2019.0.1950 ze
zm.).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr
16 poz. 95 ze zm.).
- Verfassung des Kantons Zürich vom 27. Februar 2005 (131.0).

Verwaltungsverfahrensgesetz vom 23. Januar 2003 (BGBl. I S. 102).
Załącznik do uchwały nr LVI/1418/2017 Rady m.st. Warszawy z dnia
19 października 2017 r.

Literatura sekundarna

- Banyś, Wiesław. 2005. Désambiguïisation des sens des mots et représentation lexicale du monde. *Neophilologica* nr 17, ss. 57–76.
- Basedow, Jürgen. 1996. Die Übersetzerfalle. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*. Nr. 4.
- Borghi, Marco, Isolde Burr, Rainer J. Schweizer. 2009. Schlussbericht Juristisch-linguistische Untersuchungen von Rechtstexten der schweizerischen offiziellen Mehrsprachigkeit, http://www.snf.ch/SiteCollectionDocuments/nfp/nfp56/nfp56_schlussbericht_schweizer.pdf (data dostępu 9 styczeń 2020).
- Creifelds, Carl. 1990. *Rechtswörterbuch*. München: Beck
- Dobrovolskij, Dmitrij & Artëm Šaradin. 2002. Polysemie in einem zweisprachigen Wörterbuch: W: *Bilingual Lexikography*, ss. 527-535, https://pdfs.semanticscholar.org/64ad/2540aaef53d34da44b5d52d4d7a9b81dbbc5.pdf?_ga=2.94502620.1335295276.1584374257-1930117134.1584374257 (data dostępu 29 grudnia 2019).
- Dudek, Joanna & Michał Bohowicz. 2016. Tłumaczenia utrudniają interpretację prawa unijnego. *Gazeta prawna*, 20 grudnia 2011, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/577501,tlumaczenia-utrudniają-interpretacje-prawa-unijnego.html> (data dostępu 17 lipca 2016).
- Göpferich, Susanne. 2003. Optimierte Werkstattinformation durch die dynamische Verknüpfung von Informationsarten über eine begriffsorientierte Terminologiedatenbank – Das Projekt DAiSY der DaimlerChrisler AG. Online <https://www.yumpu.com/de/document/read/7386128/daisy-susanne-gopferich>. (dostęp 29.12.2019).
- Groot de, Gérard-Réne. 1990. Die relative Äquivalenz juristischer Begriffe und deren Folge für mehrsprachige juristische Wörterbücher. W: *Translation and Meaning*, part 1. Red. Marcel Thelen, Barbara Lewandowska-Tomaszczyk. Maastricht.

- Groot de, Gérard-Réne. 1997. Wstęp do *Niederländisches Bürgerliches Gesetzbuch. Buch 8. Verkehrsmittel und Beförderung*. München 1997: s. ix-x.
- Hebenstreit, Gernot. 1997. Terminus – Weltbild – Intertextualität: Translatorische Überlegungen zu juristischen Fachtexten. W: *Text – Kultur – Kommunikation. Translation als Forschungsaufgabe*, ss. 97-116. Tübingen: Stauffenburg.
- Hejwowski, Krzysztof. 2004. *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Warszawa.
- Iluk, Jan. 2016. Semantyczna przejrzystość nazw prawnych i jej wpływ na procesy translacyjne. *Studia Niemcoznawcze*, T. LVIII. Warszawa, ss. 409-424.
- Iluk, Łukasz. 2014. Pole terminologiczne jako instrument konfrontacji leksyki prawnej dla celów leksykograficznych i translacyjnych. W *Translationsforschung. Methoden, Ergebnisse, Perspektiven*. Red. Iwona Bartoszewicz, Anna Małgorzewicz. Wrocław-Dresden, ss. 39-48.
- Iluk, Łukasz. 2015. Metoda poszukiwania i ustalania terminów w różnych systemach prawnych w oparciu o akty normatywne. *Studia Niemcoznawcze*, T. LV, ss. 631-644.
- Iluk, Łukasz. 2016a. Juristische und methodologische Aspekte bei der Ermittlung terminologischer Äquivalenzen am Beispiel des Begriffsfeldes Minderjähriger, Jugendlicher und Heranwachsender im Kontext der deutschen, polnischen und slowakischen Rechtsordnung. W *Sprache und Sprachen in Forschung und Anwendung (SiFA)*, Red. Zuzana Bohušová, Alena Ďuricová, Banská Bystrica. ss. 449-457
- Iluk, Łukasz. 2016b. Znaczenie wiedzy prawnej w procesie translacji terminów prawnych i prawniczych na przykładzie nazw środków zaskarżenia. *Studia Niemcoznawcze*, T. LVIII, 501-518.
- Iluk, Łukasz. 2017. Wiedza o języku prawnym w kształceniu tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych. W: *Studia Niemcoznawcze*, T. LIX, s.527-544.
- Kielar, Barbara. 2003. TS w układzie międzynarodowej komunikacji zawodowej (na przykładzie tłumaczenia tekstów prawnych). W: *Języki specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Warszawa, ss. 121-133.
- Kilian, Alina, Agnieszka Kilian. 2014. *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego, polsko-niemiecki*, 3. Wydanie, Warszawa.

- Kilian, Alina & Agnieszka Kilian. 2014. *Wörterbuch der Rechts- und Wirtschaftssprache, deutsch-polnisch*. 3. Wydanie, Warszawa.
- Matulewska, Aleksandra. 2014. Horrorzy tłumaczeniowe czy tłumacze z piekła rodem? Czyli kilka słów o efektywności komunikacji interlingwalnej. *Scripta Neophilologica Posnaniensia*, T. XIV, ss. 101-118.
- Nowak, Paulina. 2006. Analiza błędów w przekładzie unijnych aktów normatywnych na przykładzie Council Regulation (EC) no 1346/2000 of 29 May 2000 on Insolvency Proceedings. *Investigationes Linguisticae*, vol. XIII, Poznań.
- Pieńkos, Jerzy. 2003. *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*. Zakamycze.
- Porzycki, Marek. 2004. Lawina bełkotliwych przekładów. Rzeczpospolita, 26 marca 2004 r.
- Rechts- und Wirtschaftswörterbuch deutsch-polnisch*, 3. Auflage. 2015. Red. Bogusław Banaszak. Warszawa.
- Sandrini, Peter. 1996. Terminologearbeit im Recht: Deskriptiver begriffsorientierter Ansatz vom Standpunkt des Übersetzers. Vienna, https://www.academia.edu/3763720/Terminologearbeit_im_Recht._Deskriptiver_begriffsorientierter_Ansatz_vom_Standpunkt_des_%C3%9Cbersetzers (data dostępu 29 grudnia 2019).
- Słownik prawa i gospodarki polsko-niemiecki*, 2. wydanie zaktualizowane i zmienione. 2008. Red. Bogusław Banaszak. Warszawa.

